Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной 21-нэй гарана | № 106 (17829) | 1988 оной майн 7, суббото | Сэн 3 мүн.

КПСС-эй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОДО

...ай Политбюрогой заседани ...ожно, 2005 он хүрэтэрхи үедэ ...ическа ба социальна хүгжэлдэ...ые хараажа үзэлгын гурим, ...мүүлгын шатануд, энэ үеын ...н 1991—1995 онуудай Гүрэнэй ...ноб тухай правительствын ду...шаабэ. Экономико хүгжөөлэн ...болзорой асуудал хадаа по...шухала удха шанартай байна ...ПСС-эй үедэ тэмдэглэгдэ...ааар үндэһэ баримтатай доку...ыг экономическа реформые ...белүүлгын гол ёһонуудта, Гү...ли (нэгэдэл) тухай Хуулиин ...нараар тааралдуулан эко...ническа ургалтын нөөсэнүү...ыг үүрэнээр элишэлхын, эрдэм...ральна зорилгонуудые тодор...обществын зохёон байгуулхы ...эрэглэжэ, үргэн ехэ демо...ны һуури дээрэ бэлүүлэгдэхэ ...жэлдэ, зарим зорилгонуу...үрэтэрхи үедэ СССР-эй ба бу...ронуудай гүрэнэй түсэбүүдые ...бика тухай СССР-эй Министр...й дурэдхал заседани дээрэ ...бэлүүлэгдэжэ байһан гадаадын ...ажал ябуулгые хубилган шэ...үрэнэй предприяти тухай Хуули...ндажа, нэн түрүүн ороной ма..., химическэ ба болбосоруул...наборинуудай промышленно...үүл, предприятинууд ба эмхи...ые зохилдуулан табиха хүдэл...мүбитэйгээр хабаадуулагдаха ...пидэглэгдээ. СЭВ-эй гэшүүн...ыбри дотор үргэн ехэ коопера...ыг шэглэлтэй болгоһоной, эр...ны комплексно програм...ын нэгэдүүлгын, бэелүүлгын шэ...нүүдые үргэнөөр хэрэглэһэнэй ...ны уласхоорондын социалис ху...ны ябуулгэдэ, эд бараанай эрье...

...сын байгууламжые нарижуулан һайжаруулгада шууд сэхэ амжалтануудые туйлажа болоно.

Хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгые һайжаруулха тухай асуудалые КПСС-эй ЦК-гай Политбюро хараажа үзэбэ. Үйлэдбэриие эршэдхэхэ, ажалай эмхидхэл болон урмашуулгын шэнэ түхэл шэнжэнүүдые хэрэглэхэ талаар хүдэлмэрээ үргэдхэһэнэй ашаар зарим областнуудта, хизаарнуудта, республикануудта хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалга һайжаруулагдаа гэжэ тэмдэглэгдээ. Гэхэтэй хамта ороной олохон районуудта энэ хүдэлмэри үшөөл хангалтагүйгөөр бэелүүлэгдэнэ. Совет болон ажахын зургаанууд хайхамжагүйгөөр хандана, эдеэ хоолой зүйлнүүдые дэлгүүр дээрэ гаргажа худалдаха асуудалнуудые шиидхэлгэдэ эззэн бусаар хандадаг, нютагуудта шухала хэмжээнүүдые абахын орондо эдеэ хоолой асуудалые түбтэ шиидхэхые ороддодог байна. СССР-эй Госагропром, СССР-эй Хилээмэнэй продуктнуудай, Загаһанай ажахын, Худалдаа наймааанай министерствэнүүд, Центросоюз, союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд эдеэ асуудалнуудые шиидхэхэ хүдэлмэрээ хангалтагүй удаанаар шэнэдхэн хубилгана.

Ороной зарим районуудта хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгын хэрэгэй тон хүшэр хүндэ байдалда орохые КПСС-эй ЦК-гай Политбюро хараада абажа, партийна, совет, ажахын зургаанууд, район, город, область, хизаар, республика бүхэнэй арга боломжонуудые али бүхы талаһаань хараажа үзөөд, хүн зониие эдеэ хоолой бүхы зүйлөөр хангалгые һайжаруулха хэмжээнүүдые хараалаад, бэелүүлхэ шухала гэжэ тоолобо.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгые богони болзор соо ехэдхэхэ талаар партийн хараалһан зорилгонуудые шиидхэхын түлөө тон харюусалгатайгаар, ушар ёһо ойлгодогоор хандадаг ажалша коллективүүдэй, ажалшан бүхэнэй эдэбхи үүсхэлые али бүхы талаһаань хүгжөөхэ, дэмжэхэ, тэдэнэртэ нүлөө ехэтэй түһалажа үзүүлхэ, ажахы эрхилэлгын ерендэ түхэл шэнжэнүүдтэ хамтын ба гэр бүлын подрядта үргэн харгы гаргаха, тохёолдожо байһан бүхы дутуу дунданудые усадхан зайсуулха шухала.

Эдеэ хоолдо хабаагүй арадай хэрэглэмжын эд бараа ехэр үйлэдбэрилхэ талаар ажалша коллективүүдэй, промышленностиин һалбаринуудай, республикануудай, хизаарнуудай ба областьнуудай экономическа аша туһые дээшэлүүлхэ асуудалнууд заседани дээрэ зубшэн хэлсэгдээ. Эдэ эд бараа ехэр гаргаха экономическа эрхэ нүхэсэлнүүдые улам бүри ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ, шухала материально-техническэ үндэһэ һуурие хүгжөөхэ, хүтэлбэрилгын үримдые нарижуулан һайжаруулха талаар шэглүүлэгдэһэн хэмжээнүүдые зохёон абахыень министерствэнүүд болон албан зургаануудта, союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдтэ дурадхагдаба.

Революционно хүдэлөөндэ, эрдэм, соёлые хүгжөөлгэдэ, совет-польско хани барисаае бэхижүүлгэдэ ехэ хубитаяа оруулһан Польшын ажал ябуулагшадай дурасхаалые Советскэ Союзда мүнхэлхэ тухай шиидхэбэри абтаа. Россин ба Советскэ Союзай түрүү хүнүүдэй дурасхаалые Польшодо мүнхэлэлгэ хадаа үзэл сурталай, эрдэм, соёлой талаар совет-польско харилсаан тухай жэл урда тээ баталагдан абтаһан декларациин үндэһөөр хоёр ороной хоорондо бэелүүлэгдэжэ байһан үргэн ехэ ябуулганууdые элирхэйлэн харуулһан шэнэ алхам мүн.

Уругвайн Коммунис партийн ЦК-гай Генеральна секретарь Р. Арисмендитэй М. С. Горбачевой хэһэн хөөрэлдөөнэй дүнгүүдые Политбюро һайшааба. Латиин Америкэдэхи, дэлхэй дээрэхи мүнөөнэй байдал, уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн туша КПСС-эй, Уругвайн Компартийн хараа бодол нэгэн адли байна гэжэ "сэдьхэлээ ханангяар тэмдэглэбэ. Дэлхэй дээрэ боложо байһан үргэн ехэ хубилалтануудай үндэһөөр коммунистнуудай урда табигдаһан зорилгонуудые теоретическэ талаарнь гүнзэгыгөөр бодомжолгодо, тэдэниие бэелүүлгэдэ нүлөөлхөөр хоёр партийн бэлэн байһаниинь батадхагдаа. Аха дүүгэй заншалта харилсаагаа саашадань хүгжөөхөөр КПСС-эй, Уругвайн Компартийн хүсэжэ байһаниинь тэмдэглэгдээ.

Хани ёһоной албанай хэрэгээр Советскэ Союзда ерэһэн Корейн Ажалай партийн ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, Захиргаанай Советэй Премьерэй орлогшо, КНДР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Ким Ен Намтай М. С. Горбачевой уулзалгын, Э. А. Шеварднадзиин хэһэн хөөрэлдөөнэй дүнгүүд заседани дээрэ һайшаагдаба. ТПК-гай ЦК-гай Генеральна секретарь, КНДР-эй Президент Ким Ир Сенэй эльгээһэн бэшэгые Ким Ен Нам М. С. Горбачево барюулба. Хоёр талын харилсаанай ба уласхоорондын байдалай гол шэглэлнүүдээр КПСС-эй, Корейн Ажалай партийн СССР-эй ба КНДР-тэй бата нэгэдэлтэй, али бүхы харилсаа холбоогоо хүгжөөхэ, Корейн хахад арал дээрэ, бүхы Ази түбиин — Номгон далайн орщондо эб найрамдал ба аюулгүй байдалые бэхижүүлхын аша туһада гадаадын политическэ ажал ябуулгаяа үргэдхэхэ хүсэлэнтэй байһанаа сэдьхэлээ ханангяар баталба.

Сербиин ба Черногориин Социалис Республикануудай правительствануудай уряалаар В. И. Воротниковой Югославида ошожо, хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд һайшаагдаа. СССР-эй болон СФРЮ-гэй республикануудай, хизаарнуудай, городуудай хоорондохи харилсаан хадаа совет-югослав бүхы харилсаанай шухала шатань болоно. М. С. Горбачевой албанай хэрэгээр һаяшаг Югославида ошолго энэ харилсаае саашадань хүгжөөлгэдэ хүсэтэй түлхисэ үгэбэ гэжэ тэмдэглэгдээ.

Г. П. Разумовский түрүүтэй КПСС-эй делегациин хани ёһоной албанай хэрэгээр Вьетнамай Социалис Республикада ошожо, КПВгэй ЦК-гай Генеральна секретарь Нгуен Ван Линьтэй, Вьетнамай бусад хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзалганууд, хөөрэлдөөнүүд тухай мэдээсэл зубшэн хэлсэгдэбэ. КПСС-эй болон Вьетнамай Компартийн олон янзын харилсаа холбоое саашадань хүгжөөлгэ шухала удха шанартай гэжэ заагдаба.

Манай парти болон үрэнэй гадаадын политическэ ажал ябуулгын бусад заяан асуудалнууд КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ зубшэн хэлсэгдэһэн байна.

БЭЛШЭЭРИИН ХАҺЫЕ ЗҮБӨӨР ХЭРЭГЛЭХЭ

Зун гээшэ малшадай ажаллахада эгээл таарамжатай зохид хаһа юм. Нажарай һаранууудта тон бага гаргашатайгаар һү, мяха ехээр абажа бэлэдхэхын хажуугаар ажахынууд ашаг олзоёо горитойхоноор дээшэлүүлхэ аргатай. Илангаяа экономическа шэнэ гуримда ороод байһан мүнөө үедэ зунай бэлшээриин хаһые зүбоор, аша үрэтэйгөөр хэрэглэхэ гээшэ шухалада тоологдоно.

1988 оной апрелиин 1-нэй байдалаар республикымнай колхоз, совхозуудта бүхыдоо 394.873 үхэр мал, 2.223.041 хонин, 134.911 гахай харуулһалагдажа байгаа. Тиин эдэ олон үхэр, хонидой диилэнхи хубинь зунай бэлшээридэ заабол гаргагдаха болоно. Ажахынуудай малшад, хонишод, адуушадай зунай бэлшээридэ гарахаһаа урид гэр байрануудыень, малайнь хорёо, хашаануудые заһабарилжа шэнэлхэ хэрэгтэй. Хабарай, намарай харалган, хура бороотой, хүйтэн үдэрнүүдтэ үхэршэд, хонишод болон адуушадай дааража, хүйтэ абажа, үбшэ хамшагта нэрбэгдэхэгүйн тула хуурай түлеэгээр, бусадшье түлишөөр гүйсэд хангаха хэрэгтэй болоно. Мүн малшадай ажалладаг гүүртэ, отара, фермэнүүдтэ хүнүүдэй бэеэ угаажа амарха дүш түхеэрбэл бүришье һайшаалтай.

Зунай һаранууудта хододоо ааяма халуун байдаггүй. Һалхитай аадарай гү, али бороогой хүйтөөр ороо һаа, илангаяа тугал, хурьгадаа байлгаха хушалтатай һайн байра заал һаа хэрэгтэй болодог. Мүнөө зуһалан байра заһабарилжа түхеэрхэдээ, хушалтатай байра заабол бариха эрилтэ табигдана.

Һүрэг хони, малаа саг болзор соонь зуһаланда гаргаха гээшэ шухалада тоологдоно. Эндэ урдынгаа дутагдалые дабталтагүй. Малшад, хонишодой үбэлжөөнэйнь байра шадар гол түлэб үһалагдадаг, үрэжэлтэй, үтэг хэгдэһэн сабшаган нэмжыдэг гээшэ. Ороёхон болотор һүрэгүүдээ эндээ бэлшээхэдэ, үһалагдаһан зөөлэн хурьһыень хони, үхэрнүүд соо гэшхэжэ,ногооной ургасые эрид доошолуулна.

Зунай бэлшээриин үедэ малшад, хонишодто үдэрэйнь гурим наринаар тодорхойлогдонхой байха ёһотой. Ушарынь хадаа зарим гүүртэ, отара, фермэнүүдтэ һүрэг хони, малынь үглөогүүр бэлшээридэ орой гаргагдажа; нажарай сагта түргэн хүшэлжэ үрдинэгүй. Илангаяа үнеэдэй һү шэмэ доошолжо, хүсэлдүүлэшэгэй хохидол ушаруулна.

Нёдондо зунай дүрбэн һарада — июниин 1-һээ октябриин эхин болотор үнеэн бүриһөө 812 килограмм һүн һаагдаа гэхэ гү, али бүхы жэлдэ һаагдаһан һүнэй 39 процентнь абтаһан байна. Зунай бэлшээриие ашагтайгаар хэрэглэхэдэ, продукци хэзээдэшье ехээр үйлэдбэрилэгдэхэ байна ха юм.

Үнгэрһэн жэлэй нажар соо Хурамхаанай, Мухар-Шэбэрэй, Түнхэнэй районуудта үнеэн бүриһөө 730—750 килограмм һүн абтаа һэн. Хэрбээ эдэ районуудай ажахынуудта бэлшээриин үедэ бүхы эрилтэнүүдэй хазагайруулагдаагүй һаа, бүри ехэ һүн үйлэдбэрилгдэхэ аргатай байһан аад, алдагдаа.

Зунай бэлшээриин үедэ үнеэдтээ ногоон тэжээл, талха таряанай зүйл нэмэжэ үгэхэдэ, һү шэмэнь хараа байса дээшэлнэ. Мүнөө ажахы бүхэндэ үнеэдээ иимэ тэжээлээр хангага арга боломжо бии. Зүгоор энээнээ ашагтайгаар хэрэглэхэ шухала.

Һаагдаһан һүеэ һайн шанартайгаар тушааха гээшэ зунай сагта бэлэн бэшэ байдаг. Ойнох ушарта харгы муудашанхай гү, али һү хүргэхэ түхеэрэлгэгүй фермэнүүдтэ һаагдаһан һүниинь үдэрэй халуунда гашалшанхай байдаг юм. Тиимэһээ фермэ бүхэндэ һү хүргэхэ, һэрюусүүлхэ түхеэрэлгэ тодохо хэрэгтэй.

Нажарай ногооной элбэгтэ малаа һайнаар бэлшээжэ таргалуулха гэхэ гү, али шэгнүүрыень ехээр нэмээхэ арга яһала бии. Зунай сагта малаа бэлшээжэ таргалуулхадаа, тон бага гаргашатайгаар тарган мяха ехээр үйлэдбэрилхэ байна гээшэбди.

Олон нютагуудта — илангаяа Түнхэнэй, Зэдын, Захааминай, Яруунын, Ахын, Хурамхаанай районуудай ажахынууд һүрэг малаа, адуугаа, холын хадалиг бэлшээридэ абаашажа зунай һаранууdта харуулһалдаг заншалтай. Тиимэһээ һүрэг мал даажа абаад, хадалиг бэлшээридэ гарахаһаа малшад, адуушадай эрилтэ хэрэглэмжые дүүрэнээр хангаха гээшэ ажахынуудай мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэдэй нангин уялга мүн.

Зунай бэлшээриин һаранууdта һүрэг хони, малаа, илангаяа тугал, хурьгадаа гарза хоролтодо оруулангүй харуулһалха эрилтэ шангаар табигдадаг. Эндэ урдынгаа дутагдалнуудые дабтаха эрхэгүйбди. Ажахынуудай зооветеринарна мэргэжэлтэд үбэлжэлгэээ арай дабаһан туранхай, доройтоһон хони, малаа шанартай тэжээлээр тордихоһоо гадна эмшэлжэ байгаад харуулһалха хүдэлмэри һайнаар эмхидхэхэ уялгатай.

Нажарай ногоо элбэгтэй хаһа сагта һүрэг адууһа малайнгаа ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхэ гэбэл, мал ажалда бригадна, гэр бүлын, хубиин подрядай гурим үргэнөөр нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй. Манай республикын ажахынуудта мал ажалда хүдэлмэрилдэг 4268 коллективүүдэй 3174-ниинь хамтын подрядай гуримаар ажаллана. Тиихэдэ 1010 гэр бүлэ 13 мянган үнеэ, 500 мянган хони, 60 гахай даажа абанхай, ажахытаяа хэлсээ баталаад, подрядай гуримаар ажаллана.

Ойрын сагта бүхы мал ажалаа хамтын, илангаяа гэр бүлын подрядай гуримда оруулха гээшэ партийна, совет, профсоюзай органуудай, РАПО, Госагропромой гол зорилго болоно. Тиихэдээ ажалай эмхидхэлэй энэ арга нарижуулан һайжаруулжа, хэлсээтэ харилсаагаа бүри тодо болгохо, техникэ, зэр зэмсэгээр хангаха, элдүүриин газар даалгажа үгэхэ гээшэ шухала. Тодорхойлбол, подрядай гуримаар ажаллагшад миин нэрэ зүүгээд ябахагүй, харин бүхы юмэндээ ёһотой эзэн байха зэргэтэй болоно. Иимэ коллективүүд мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ түсэбөө жэншэдгүй дүүргэхэһээ гадна зунай һаранууdта һүрэгөө гарза хоролтогүйгөөр харуулһалха байна бшуу.

Эдеэ хоолой зүйлнүүд гансашье ниитын бэшэ, мүн хубиин ажахынуудта ехээр үйлэдбэрилгдэнэ. Энээниие хараада абажа, арадай депутадуудай нютагай Соведүүд, профсоюзай эмхинүүд зунай сагта хүн зонойнгоо хубиин малые бэлшээреэр гүйсэд хангажа, үбһэ сабшаха участогуудые даалгажа үгэхэ уялгатай.

Малшадые зунай һаранууdта таһалгаряагүй һайнаар хангахын тула худалдаа наймаанай, элүүрые хамгаалгын, соёлой болон ажалшадай ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха комбинадуудай хүдэлмэрилэгшэд ажалаа һайнаар эмхидхэжэ ябуулха болоно. Эдэ бүгэдые арадай депутадуудай нютагай Соведүүд, ажахынуудай профсоюзай эмхинүүд наринаар шалгажа, дутагдалыень дары усадхаха талаар хэмжээнүүдые абаха эрилтэ табигдана.

САГАЙ УЛАРИЛҺАА ДУЛДЫДАХАГҮЙ

...ёй тарилгын ур...ы ажахынуудай ...ламгай хүрһэ...ийтоор бага гэ...ныхэй. Зунай ...мун-май һара ...ай байхаар хү...р тиимэһээ эр...ы ургамалнуудай ...ыда энэ хагсуу ...ы муугаар нү...ыгөөнь эли. Ха...ыг үедэ саһан...ые боложо ма...ыг үндэгэ манай ме...ыг жэл бүхэндэ ...ы ушаруулдаг гээ...

...ны эгээл иимэ ...ы ургамалнуудай ...ыг үндэгэ дайраг...ы зүилдэг байха ...ны һаргылхын ...ны агротехни...ны хэхэ, хабарай ...ны эмхи...ыг агрегадуу...ны гэгээшые ...ны.

...ны шииг нойтоо...ны дээрэһээнь ...ны хаһын ур...ны технологи хэ...ны эртын ороо...ны үндэй тариг...ны шииг нойтыень зүбөөр элирхэйлжэ, шииг нойтоор бага таряаланда минеральна үтэгжүүлгын нормые тон наринаар тодорхойлхо, тарилгын урда тээхи хүдэлмэриие саг соонь ябуулха хэрэгтэй. Районой урда талын ажахынуудай полинуудай саһан эртэ хайлажа, тэндэхи шииг нойтониинь шэргэжэ байнхай. Эдэ колхоз, совхозуудай хахалагдаһан газарынь үшөө жэгдэлэгдээдүй. Ушар тиимэһээ хуурай, шииг нойтоор бага газарай хурьһыень соолон жэгдэлхэ шухала гээшэ.

Байгша ондо бидэ ехэнхи тарилгаяа хабарай паар дээрэ үнгэргэхэбди. Газараа хахалангүй таряа һаамнай, хурьһэнэй нитратна азодынь бага боложо магадгүй. Энэ талаар газараа хахалхадамнай, зунай хоёрдохи хахадта хурьһэндэнь азот бии болохо ушартай. Тиихэдээ предплужнигтай анзаһаар газараа хахалхада һайн байдаг.

Энэ жэлэй хабар бидэ бүхы хүдэлмэреэ хоорондын забһаргүйгөөр эрхилхые ороддохобди. Газарай хурьһэ элдүүрилжэ, тарилга хэхэ, тарилгын һүүлээр газараа тэгшэлхэ гэхэ мэтэ хүдэлмэреэ удаа дараалан ябуулжа, хурьһэнэйнгөө шииг нойтыень бариха ёһотойбди. Эдэ бүгэдэ ургасын гарасада ехээр нүлөөлхэ байна бшуу.

Сагай уларил элирхэйлэгшэдэй мэдүүлһэнэй ёһоор мүнөө жэлэй намар эртэ болохоор хүлеэгдэнэ. Ушар тиимэһээ ажахынуудай агрономическа албануud хабарайнгаа тарилгые байгша ондо 5—7 үдэрөөр урид эхилхэ ёһотой. Энэ талаар ороһото болон ороһото-бобово ургамалнуудые шадаал һаа эртэ тарихада өөрэгүй. Һүүлдэнь нэгэ бага забһар хэжэ, хойношог болгоод, тэжээлэй ургамалнуудые тарихада хамаагүй байна.

Нёдондо жэлдэ ороһон ехэл шиигтэйгээр суглуулагдажа абтаа һэн. Байгша ондо энэ байдалые хараада абажа, колхоз, совхозууд ороһо хатаадаг, сэбэрлэдэг агрегадуудаа саг соонь бэлдэхэ, хүдэлмэреэ эртээнһээ ябуулха болоно.

Манай таряашадта һайн жэл гэжэ байгаагүй юм. Тиимэһээ ямаршье уларилтай хабарай болоошье һаань, харюусалгатай хүдэлмэреэ эмхи, гуримтайгаар эрхилхэ гээшэ агрономуудай, механизаторнуудай нангин уялга мүн.

П. МИХАЛЕВ,
Тарбагатайн районой агропромышленна нэгэдэлэй ахамад агроном.

ҮЗЭР СООНЬ ҮНГЭРГЭХЭ

...ны тойгоор манай ...ны изаторнууд энэ ...ны тарилгые үн...ны ажалаа үргэ...ны Сапшье ямар ...ны гээшэб? На...ны байһан шэнгеэр ...ны гэнээшни да...ны ургэргэхэ саг ...ны нүүгаар нү...ны ёһоной. Хаа...ны үедэ саһан...ны болоожо ма...ны үндэгэ манай ме...ны жэл бүхэндэ ...ны ушаруулдаг гээ...

...ны эгээл иимэ ...ны ургамалнуудай ...ны дэгэ дайраг...ны зилдэг байха ...ны агротехни...ны хэхэ, хабарай ...ны эмхи...ыг агрегадуу...ны гэгээшые ...ны.

...ны шииг нойтоо...ны дээрэһээнь ...ны хаһын ур...ны технологи хэ...ны эртын ороо...ны үндэй тариг...ны шииг нойтыень зүбөөр элирхэйлжэ, шииг нойтоор бага таряаланда минеральна үтэгжүүлгын нормые тон наринаар тодорхойлхо, тарилгын урда тээхи хүдэлмэриие саг соонь ябуулха хэрэгтэй. Районой урда талын ажахынуудай полинуудай саһан эртэ хайлажа, тэндэхи шииг нойтониинь шэргэжэ байнхай. Эдэ колхоз, совхозуудай хахалагдаһан газарынь үшөө жэгдэлэгдээдүй. Ушар тиимэһээ хуурай, шииг нойтоор бага газарай хурьһыень соолон жэгдэлхэ шухала гээшэ.

Байгша ондо бидэ ехэнхи тарилгаяа хабарай паар дээрэ үнгэргэхэбди. Газараа хахалангүй таряа һаамнай, хурьһэнэй нитратна азодынь бага боложо магадгүй. Энэ талаар газараа хахалхадамнай, зунай хоёрдохи хахадта хурьһэндэнь азот бии болохо ушартай. Тиихэдээ предплужнигтай анзаһаар газараа хахалхада һайн байдаг.

Энэ жэлэй хабар бидэ бүхы хүдэлмэреэ хоорондын забһаргүйгөөр эрхилхые ороддохобди. Газарай хурьһэ элдүүрилжэ, тарилга хэхэ, тарилгын һүүлээр газараа тэгшэлхэ гэхэ мэтэ хүдэлмэреэ удаа дараалан ябуулжа, хурьһэнэйнгөө шииг нойтыень бариха ёһотойбди. Эдэ бүгэдэ ургасын гарасада ехээр нүлөөлхэ байна бшуу.

Сагай уларил элирхэйлэгшэдэй мэдүүлһэнэй ёһоор мүнөө жэлэй намар эртэ болохоор хүлеэгдэнэ. Ушар тиимэһээ ажахынуудай агрономическа албануud хабарайнгаа тарилгые байгша ондо 5—7 үдэрөөр урид эхилхэ ёһотой. Энэ талаар ороһото болон ороһото-бобово ургамалнуудые шадаал һаа эртэ тарихада өөрэгүй. Һүүлдэнь нэгэ бага забһар хэжэ, хойношог болгоод, тэжээлэй ургамалнуудые тарихада хамаагүй байна.

Нёдондо жэлдэ ороһон ехэл шиигтэйгээр суглуулагдажа абтаа һэн. Байгша ондо энэ байдалые хараада абажа, колхоз, совхозууд ороһо хатаадаг, сэбэрлэдэг агрегадуудаа саг соонь бэлдэхэ, хүдэлмэреэ эртээнһээ ябуулха болоно.

Манай таряашадта һайн жэл гэжэ байгаагүй юм. Тиимэһээ ямаршье уларилтай хабарай болоошье һаань, харюусалгатай хүдэлмэреэ эмхи, гуримтайгаар эрхилхэ гээшэ агрономуудай, механизаторнуудай нангин уялга мүн.

П. МИХАЛЕВ,
Тарбагатайн районой агропромышленна нэгэдэлэй ахамад агроном.

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ ахуалай үдэр

ТУЙЛАҺАНААРАА ҺАНААГАА АМАРХАГҮЙ

Байгалай туршалга-үйлэдбэриин ажахын малшад таряашад арбан хоёрдохи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй дүнгөөр Бүхэроссин социалис мүрысөөндэ шалгаржа, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугта хүртэһэн габьяатай. Энэ үндэр гүрэн түрынгөө шагналда хүртэһэн тус ажахын хүдэлмэрилэгшэд туйлаһанаараа һанаагаа амарангүй Бүхэсоюзна партийна XIX конференциие ажалай үндэр дүнгүүдээр угтаха эрмэлзэлтэйгээр дээшэлүүлэгдэһэн социалис үялгануудые һаяхан абаба. Эдэнэр конференциин хүдэлмэреэ эхилхэ үдэр болотор гүрэндэ 2530 центнер мяха тушааха хахад жэлэйнгээ даабари холо үлүүлхэ гэхэ гү, али бүхыдөө 2608 центнер һайн шанартай үхэрэй мяха худалдахаар хараална. Июлиин 1 болотор түсэбһөө гадуур 700 центнер энэ сэнтэй продукци тушааха зорилготой юм. Гүрэндэ һү худалдаха зургаа һарынгаа даабариие июниин 1-дэ дүүргэхэ түсэбтэй.

Энэ амжалтын ажахын малшадай, һаалишадай, үхэршэдэй оруулһан хубитаһаа сэхэ дулдыдаха байһаниинь эли. Тиимэһээ тэдэнэр урдахи харюусалгаяа һайн ойлгожо, энэ үндэр уялгаяа нэрэтэй солотойгоор бэелүүлхын түлөө оролдоно, ажаллана. А. С. Никоновэй даадаг Закалтусай, А. Н. Плесовскиин хүтэлбэрилдэг Нюгын, В. Г. Фроловой ударидадаг Береговойн, В. Г. Труфановай даадаг Тимлюйн һү һаалиин фермын коллективүүд хабарай эдэ үдэрнүүдтэ һү һаалияа дэшэлүүлжэ ябана. Эдэнэр үнеэн бүриһөө һү абалгаяа аяар 745 килограммда хүргэжэ шадаа.

М. ШАГДАРОВА.

УРАЛАН НАРИЖУУЛАГШАД УРАГШАТАЙ

Локомотив-вагон заһабарилгын заводой шэнэ юумэ үүсхэгшэдэй дунда эрдэм, техникын дэбжэлтые хурдадхахын түлөө социалис мүрысөөн дэлгэрэнхэй. Дизельнэ цехэй уралан нарижуулагшад экономическа ашаг үрэ ехэтэй уралан нарижуулын олон дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлжэ, мүрысөөндэ шалгарна. Тус цехтэ зохёохы ёһоной хоёр бригада бии юм. Хуушаржа хэрэглэгдэхэеэ болиһон детальнуудые һэльбэн шэнэлхэ талаар дурадхалнуудые нэбтэрүүлээ.

Уралан нарижуулагшад Ф. И. Чеботарев, М. Г. Максимов, Г. Д. Васильева гэгшэд тепловозой компенсатор шэнэлэн һэльбэхэ дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэн юм. Тэрэнэй ашаар жэлэй туршада 7956 түхэриг алмаха арга ологдоо. Слесарь В. А. Косицын 7610 түхэригэй түхэриг ашаг үрэтэй уралан нарижуулгын дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэн байха юм. Цехэй шэнэ юумэ үүсхэгшэд үнгэрэгшэ жэлэй туршада бүхыдөө 34 мянган түхэригэй экономическа ашаг үрэтэй уралан нарижуулгын дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ һэн. Байгша оной эхинһээ тэдэнэр амжалтатайгаар ажаллана.

А. ДАШИДОНДОКОВ.

БЭРХЭ ЖОЛООШОН

Загарайн харгы заһабарилга-барилгын управлениин үнинэй, дуршэл шадабаритай хүдэлмэришэдэй тоодо жолоошон Петр Васильевич Жарнов оролсоно. Тус предприятида тэрэ 20 гаран жэлэй туршада хүдэлнэ.

— Управлениин захиргаан хүдэлмэришэдэй һайнаар ажаллаха эрхэ байдал байгуулхы: тула ехэ оролдолго гаргана. Автомашина табиха дулаан гараж баригдаа. Мүн олонхи хүдэлмэришэд гэр байраар хангагданхай, — гэжэ Г. В. Жарнов хөөрэнэ.

Харгы баригшадта хайрэшулуу тэрэ зөөдэг юм. Хайр шулуу зөөхэ даабарияа ураншатайгаар дүүргэнэ. Барилгашадта материалнуудые саг соонь зөөжэ, тэдэнэрэй магтаалда хүртэдэг юм. Байгша табан жэлэй хоёр жэлэй түсэб үлүүлэн дүүргэжэ шадаа.

Ниитын ажабайдалда тэрэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг юм. П. В. Жарнов — 1980 онһоо партийн гэшүүн. Мүн предприятиин профкомой гэшүүнээр һунгагданхай. Ажалай ветеран ниитын даабаринуудые жэншэдгүй дүүргэдэг юм. Коммунис ажалай ударник П. В. Жарнов шэн габьяата ажалайнгаа түлөө «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» медаляар КПСС-эй Загарайн райкомой, управлениингээ Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагданхай.

Л. ВИЛЬМОВА.

Владимир Дашиевич Бадмаев Ивалгын районой Сотниковой шубуунай фабрикын 12-дохи цехтэ звеноее даагшаар 1981 онһоо хүдэлнэ. Тэрэнэй мүнөө даажа байһан звеногойхид ажалдаа харюусалгатайгаар хандажа, 1987 оной түсэбые 110,4 процент дүүргэжэ шадаа һэн.

Мүнөө жэлдэшье Владимир Бадмаев нүхэдөөрөө баһан бэрхээр хүдэлжэ байна. Үндэгэ суглуулжа абаха 4 һарынгаа түсэб 121 процент дүүргэ. Һүүлшын хоёр жэлдэ фабрика соогоо эдэнэр бэрхэ тахяашад гэжэ тоологдоно.

Мүнөө звеногойхид хахад жэлэйнгээ даабари партийна XIX конференциин нэгэдэхэ болотор дүүргэхэ гэжэ оролдоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Д. Бадмаев.

В. БАЛАГУНОВАЙ фото.

ЖУРНАЛИСТНУУДАЙ ҮНДЭР УЯЛГА

Ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгада, манай обществын бүхы һалбаринуудта бэелүүлэгдэжэ байһан хубилган шэнэдхэлгэдэ хэблэлэй үүргэ асари ехэ юм. Шэнэдхэлгын хэрэгэй асари ехэ орёо нарин байһые совет журналистнууд материалнууд соогоо үргэнөөр харуулдаг гээшэ. Энэ хэрэгэй шухала удха шанартай байһые, тэрэниие амжалтатайгаар бэелүүлхэ арга боломжотой байһые тэдэнэр харуулдаг. Хэблэл, радио, телевидени хадаа олониитэдэ үргэнөөр мэдээсэжэ байлгын, социалис мэдээсэл бүрилдүүлгын хүсэтэ зэбсэг мүн.

Хэблэлэй үдэртэ зорюулагдаһан баярай суглаан майн 5-да Москвада, Союзуудай байшангай Колонно зал соо болобо. Газетэнүүд болон журналнуудай, мэдээсэлэй агентствэнүүдэй телевидени болон радио-дамжуулгын редакциинуудай, хэблэлнүүдэй, полиграфическа предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэд, хүдэлмэришэн ба хүдөө бэшэгшэд, партийна болон ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд тэрээндэ хабаадаһан байгаа.

«Комсомольская правда» газетын ахамад редактор Г. Н. Селезнев элидхэл хэ.

Афганистанда алба хэжэ байха үедөө баатарай үхэлөөр унаһан «Известия» газетын тусхай фотокорреспондент А. Ф. Секретаревой дурасхаалые суглаанда хабаадагшад ёһолбо.

(ТАСС).

БАЯРАЙ СУГЛААН БОЛОБО

Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай түйлаһан Илалтын 43 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан үсэгэлдэр Улаан-Үдэдэ Буряадай Ленинэй орденто гүрэнэй олеро болон баледэй академическэ театрай ордон соо боложо үнгэрбэ. Баярай суглаанда республикын ниислэлэй ажалшадай түлөөлэгшэд, партийн, дайнай болон ажалай ветеранууд залуушуул, Улаан-Үдын гарнизоной сэрэгшэд хабаадалсаба.

Совет арадай агууехэ Илалта тухай элидхэл сэрэгэй алба хаагша нүхэр И. М. Волошин хэбэ.

Суглаанда хабаадагшадта ойн баярай һайндэрэй концерт харуулагдаба.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

УЛАМ ЭДЭБХИЖҮҮЛХЭ

Партийн XXVII съездын, КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шийдхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула партийн райком, партийна эхин организацинууд эмхидхэлэй бүхы хүдэлмэри ажалша коллективүүдтэ ябуулха ёһотой. Ажалша хүн бүхэн хубилган шэнэдхэлгые ойлгожо, дэмжэжэ байна. Тиимэһээл тэдэнэр ажал дээрэнь шэнэ хубилалтануудай болохые хүлеэнэ. Тэдэнэй зариман хуушан байдалаа эрид хубилгаха онол арганууде ооһэдоо дурадхана. Иигэжэ районоймнай ажалша коллективүүдтэ шэнэ эдэбхи үүсхэлнүүд бадарна, онол арганууд мүндэлнэ, хүнүүдэй ажал хэрэгтээ хандаса тад ондоо болоно. Эдэ бүгэдые партийна организацинууд хараадаа абангүй байжа аргагүй.

Ушар иимэһээ партийна комитедүүд, партийна эхин организацинууд хүдэлмэриин шэнэ онол арганууде бэдэржэ, хубилган шэнэдхэлгын хэрэгтэ партийна нүлөөгөө улам гүнзэгырүүлхые оролдоно. Урдаа табигдаһан зорилгонуудые ашаг үрэ охэтэйгээр шийдхэхэ, партийна хүтэлбэриие хэрэг бүтээмжэтэйгээр ябуулха талаар Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой, Оёорой болон Борьёогой совхозуудай парткомууд, «Буряткагропромстройн» онһоножоруулагдамал нүүдэл колоннын, «Бурводстройн» ПМК-гай партийна организацинууд тухай эдэбхитэй хүдэлмэри ябуулна.

Коммунистнуудай харюусалга дээшэлүүлхэ талаар тэдэнэй тоосоо партийна суглааануудые болон парткомуудай бюрогой заседани дээрэ шагнаха аша үрэ охэтэй онол арга олдоо гэжэ хэлэхэ байнаб. Коммунист-хүтэлбэрилэгшэ партийн райкомой бюрогой заседани болон пленум дээрэ тоосоно. Энэ хадаа тэдэниие нилээд эдэбхижүүлэ, уялгануудаа үнэн зүрхэнһөө оролдожо дүүргэдэг болгоо. Залуу, кандидатска стаж гаража байнан коммунистнуудые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тоосоон охэ удха шанартай.

Гэхэтэй хамта партийна комитедүүдэй, партбюронуудай хүдэлмэриин онол арганууде хубилган шэнэдхэлгэ тон удаанаар-хэгдэнэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. «Заречный», «Октябрьский» совхозуудай, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой, райпотребсоюзай болон бусадшье партийна организацинууд хүдэлмэриеэ хуушанай хараа эрхилһэн зандаа.

Үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ, нөөсэ арга боломжонуудые хэрэглэхэ, мал ажал болон газар ажал эршэмтэйгээр хүгжөөхэ талаар хүдэлмэри үшөөл һанаһанда хүрэмөөр хэгдэнэгүй. Ашаг үрэгүй, мунөө үедэ таарахагүй хүдэлмэриин онол арганууде партийна олон организацинууд үгы хэжэ шадаагүй байнаар. Мунөө хэлэһэн үгэ, бэелүүлһэн хэрэг хоёрой хоорондо алгасаан байха ёногүй. Тиихэдээ бүхы хэрэгээ олондо мэдээсэжэ, тэдэнтэй суг хөөрэлдэжэ, һанамжа дурадхалыень хараада гбажа хүдэлхэ ёһотой гээд партимнай заана.

Районой партийна зарим организацинуудта отделениүүдэй эхин болон цеховэ организацинуудай, партийна бүлэгүүдэй үүргэ доошолонхой. Мэргэжэлтэдэй кадрнуудтай хүдэлмэри һулаар ябуулагдана. Эдэ бүгэдэ энэ дээрэ дурсагдаһан ажахынуудта гүйсэд хабаатай. Эдэ ажахынууд гүрэнэй түсэб дүүргэхэ талааршье районой гэгдэнги ажахынуудай тоодо оронхой юм. Энэ юу харуулнаб гэхэдэ, эндэхи партийна организацинууд ажахын һалбаринуудта гүнзэгы нүлөө үзүүлжэ үшөөл шадаагүй.

Тиимэһээ партийн райком, тэрэнэй таһагууд иимэ байдал нягтаар шэнжэлхэ, иимэ партийна организацинуудта туһалха ёһотой болоно. Тэдэнэй эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри нарижуулан һайжаруулха талаар хэмжээнүүдые хараалха болоно. Эрхим партийна организацинуудай дүй дүршэлтэй танилсуулха, заажа, харуулжа үгэхэ байна. Тиихдээ демократиин гол ёһо гуримые наринаар сахиха, бүхы юумэ олондо мэдээсэжэ хүдэлхэ ёһотой.

Партийна эхин организацинуудта, нютагай Соведүүдтэ демократиин ёһо гурим үргэнөөр нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ партийн райком охэ анхарал хандуулна. Шухала асуудалнуудые олоороо хэлсэжэ, зүб шийдхэбэри абаха гээшэ тон шухала. Энэ талаар зарим ажахынуудта дунда шатын хүтэлбэрилэгшэдые коллективэй гэшүүдэй өөһэдынь һунгаха дүршэл бии болонхой. Бригадиринуудаар олон хүнүүд нүхэдэйнгөө дэмжэлгээр һунгагдаа. Гэбшье энэ талаар дутагдалнууд бии. Демократиин ёһо гурим нэбтэрүүлхэ эрилтэ хаа хаанагүй гүйсэд дүүргэгдэнэ гэхын аргагүй.

Хубилган шэнэдхэлгын, хурдадхалгын асуудалнуудаар партийн райкомой, ажахынуудай парткомууд болон партийна бюронуудай зүгһөө элдэб һайн шийдхэбэринүүд, хэмжээ ябуулгануд абтаа. Тэд мунөө болотор бодото ашаг үрэнь харагдажа, ёһотой хубилалтануд болоно гэжэ хэлэхын аргагүй хаш. Энэ юунһээ болоноб гэхэдэ, эдэ шийдхэбэринүүд гүйсэд бэелүүлэгдэнэгүй, тэрэнэй дүүргэлтэ муугаар хинан шалгагдана. Зарим шухала асуудалнуудаар һайн шэнжэлэл хэгдэнгүйгөөр шийдхэбэринүүд абтана. Жэшээлхэдэ, экономико хүгжөөхэ гол шухала һалбаринуудта ашаг үрэ охэтэй, гаргаша багатай дүршэл үшөөл олдоодүй байнаар. Партийна олонхи организацинуудта суглааануд хуушанайнгаа янзаар үнэргэгдэнэ. Продснабай РСУда, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо, Алцагай совхоздо партийна суглааануд урдандаа мэтээр үнэргэгдэнэ. Ходо үгэ хэлэдэг хүнүүд хэлээд лэ, миин һуугшад һуугаад лэ ошодог зандаа. Шүүмжэлэл, өөрыгөө шүүмжэлэлшье дэлгэрнэгүй. Иимэ байдал мунөө үеын эрилтэнүүдтэй яажа зохихо байнаб?

Эндэ һунгагдамал органой эдэбхитэд доодо шатынхидта мүртэй туһаламжа үзүүлнэгүй. Партийн райкомой гэшүүд, гэшүүндэ кандидадууд, шалгалтын комиссиин гэшүүд ажалша коллективүүдтэ эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри муугаар ябуулна. Энэ асуудалда партийн райком онсо анхарал хандуулжа, тэдэниие эдэбхижүүлхэ талаар хэмжэ'энүүдые абаад, бэелүүлэгдэжэ эхилээ. Партийна организацинуудта шухала асуудалнуудые үнэн сэхээр зүбшэн хэлсэнэгүй. Шүүмжэлэдэ ородоггүй хүтэлбэрилэгшэд, партком болон партбюрогой гэшүүд бии.

Суглааануд дээрэ коммунистнуудай хэлһэн шүүмжэлхы ажаглалтануудай, дурадхалнуудай хэр бэелүүлэгдэжэ байнан тухай мэдээсэлдэ партийна организацинуудта анхарал багаар хандуулагдана. Энэ дутагдал усадхаха, мунөө сагай эрилтын ёһоор бүхы хэжэ байнан хүдэлмэри, дутуу дунданууд тухайгаа олондо мэдээсэжэ хүдэлхэ хэрэгтэй болоно.

Онсолон хэлэхэдэ, партийна организацинуудай хубилган шэнэдхэлгые толгойлхо үүргэ дээшэлүүлжэ, энэ хүдэлмэри улам эршэтэйгээр ябуулха, коммунист бүхэниие эдэбхижүүлхэ, ажалша коллектив бүхэнэй хэрэгтэ нүлөөлхэ гээшэ тон шухала. Партийн райком хубилган шэнэдхэлгые улам гүнзэгырүүлхэ талаар хүдэлмэри саг үргэлжэ ябуулжа байна.

В. ОЧИРОВ,
КПСС-эй Зэдэн райкомой эмхидхэлэй таһагые даагша.

Мүнөөдэр—Радиогой үдэр, хэлхеэ холбооной бүхы һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй һой

ХҮН ЗОНОЙ ЭРИЛТЭДЭ АНХАРАЛТАЙГААР

Хэлхеэ холбооной хэрэгсэлнүүд, радиоэлектронико арадай ажахын бүхы һалбаринуудта нэбтэрүүлэгдэжэ, таһаршагүй хубинь болонхой. Радио, телевизор олон миллион хүн зоной ажабайдалые улам һонирхолтой болгоно, эрдэм мэдэсыень дээшэлүүлнэ. Ородой элитэ эрдэмтэн Александр Степанович Попов эгсэ 94 жэлэй саана, 1895 оной майн 7-до, зохёон бүтээһэн радиогоо физико-химическэ бүлгэмэй суглаан дээрэ түрүүшынхиеэ харуулһан юм. Энэ үдэр хэлхеэ холбоошодой мэргэжэлэй һайндэр болоһон түүхэтэй.

Үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхын, хүдэлмэриин шанар һайжаруулхын, түсэбтэ даабарияа сүм дүүргэхын түлөө шанга тэмсэлэй оршон байдалда хэлхеэ холбоошод һайндэрөө тэмдэглэжэ байна.

Һайндэрэй үдэр хүдэлмэриин дунгүүдые согсолжо, хэһэн ажалаа шэнжэлдэг, хүгжэлтынгөө саашанхи харгы замуудые тодорхойлдог зангилалтайбди. Үнэргэһэн жэлэй, мүн байгша оной дүрбэн һарын дунгүүдые хаража үзэхэдэ, хоёр ондоо мэдэрэл түрэнэ. Технико-экономическа бүхы дунгүүдэй талаар түсэбтэ даабарияа бэелүүлһэн байнабди. Нүгөө талаһаа харахада, арадай ажахые, хүн зониие хангалгада дутуу дунданууд үшөөл үзэгдэнөөр. Энэ хугасаа соо Улаан-Удэдэ телефонно хэлхеэ холбооной байдал ехэ шүүмжэлэлдэ ороо бэлэй. Мүн Тарбататайн, Ивалгын, Баунтын болон бусад районуудай хэлхеэ холбоошодой хүдэлмэри шүүмжэлэгдээ һэн. Эдэ бүгэдэ дутагдалнуудые усадхахын тула хүдэлмэриеэ нарижуулан һайжаруулхые оролдонобди.

Үнэргэгшэ жэлдэ манай предприятинууд ооһэдоо ооһэдыгео мүнгэ зөөреэр хангаха, ажахын дүүрэн тоосоной гурим үйлэдбэридеэ нэбтэрүүлжэ, экономическа хүдэлмэриеэ һайжаруулан хубилгаа. Управлениин байгууламжа хубилгагдаһан байна. Хэлхеэ холбооной үйлэдбэрийн-техническэ управлениин һуури дээрэ нэгэдэл байгуулагдажа, зарим предприятинууд үгы хэгдээ. Управлениин, предприятинуудай захиргаанай аппарадай, хүдэлмэрилэгшэдэй тоое үсөөрүүлхэ хүдэлмэри хэгдэһэн байха юм. Бүхы предприятинууд салин хүлһэнэй шэнэ тариф үйлэдбэридеэ нэбтэрүүлээ. Эдэ бүгэдэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлһэнэй ашаар үнэргэгшэ жэлэй түсэбтэ даабари сүм бэелүүлэгдээ һэн. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар продукциин ургалтын бүхы хэмжээн түйлагдаа. Баргажанай, Хориин, Түнхэнэй районуудай хэлхеэ холбоошод олзо абаха түсэбөө холо үлүүлэнхэй. Республикын ажалшадые телефоноор хангаха талаар үнэргэгшэ жэлдэ ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Городой хүн зониие телефоноор хангаха талаар хараалһан түсэбөө дүүргээбди. 4 мянга шахуу хүн телефонно сетиин шэнэ абонентнуud болоһон байна. Мухар-Шэбэрэй районой Хонхоло һууринда, Сэлэнгын районой Галута Нуур, Сэлэн-Дүүмэ тосхонуудта телефоной станцинууд баригдаа. Мухар-Шэбэр тосхондо 2000 номерой шэнэ станци баригдажа, ашаглалгада тушаагдаһан байна.

«Телефоноор болон бусад хэрэгсэлнүүдээр хүн зониие хангалгые һайжаруулха талаар СССР-эй Хэлхеэ холбооной министерствын хүдэлмэри тухай» КПСС-эй ЦК-гай 1986 оной декабриин 30-да баталан абаһан тогтоолой ёһоор, байгша табан жэлэй эсэ болотор городуудта байдаг айлнуулай 24,5 процентые, хүдөөдэ байдаг айл бүлэнүүдэй 12 процентые телефоноор хангаха даабари үгтэнхэй. Илангаяа Улаан-Удэдэ энэ даабари хүндөөр бэелүүлэгдэнэ. Байгша оной апрелиин 1-нэй байдалаар, городто байдаг айлнуудай 15,79 процентнь лэ телефоноор хангагдаад байна. Энэ даабарияа сүм дүүргэхэ зорилготойгоор Улаан-Удын телефонно станциин зарим албануудые нүүлгэжэ, Октябрьска районой станцида шэнэ түхеэрэлгэнүүдые тодхохо арга боломжо олгогдоо һэн. Энээнэй ашаао 1989—1990 онуудта 6—7 мянган телефон айлнуудай гэрнүүдтэ тодхохобди. Железнодорожно райондо 10 200 номерой телефонно станци 1989—1990 онуудта ашаглагдажа эхилхээр түсэблэгдэнэ.

Улаан-Удын горгүйсэдком, авиационно, локомотив-вагон заһабарилгын заводуудай захиргаан телефонно хэлхеэ холбоо үгүжөөхэ хэрэгтэ анхаралаа хандуулжа эхилээ. Советскэ районой түбэй станциин шэнэ байшан баригдажа байна. ЛВРЗ-гэй соцгородогто, Загорскдо телефонно станциин байшан һаяын жэлнүүдтэ баригдажа эхилхэ аабза.

Загарайн районой Онохой, Бэрээнэй-Адаг, Баргажанай районой Баргажанай-Адаг тосхонуудта ажаһуудаг хүн зониие телефоноор хангаха асуудал хэлхеэ холбоошодой һанаае зобооно. Эндэ нэн түрүүн телефонно станциин байшангуудые бариха хэрэгтэй юм. Кабанскын районой Бабушкин хотодо энэ талаар хангалтагүй байдалтай. Эндэ телефонно станциин, хэлхеэ холбооной отделениин байшан бариха тухай тогтоол абтаа һэн. Тэд эдэ шиидхэбэринүүд бодото дээрээ бэелүүлэгдэнэгүй. Тиимэһээ гараж соо телефонно станци байрлуулха баатай болообди.

СССР-эй хэлхеэ холбооной министрэй нэгэдэхи орлогшо Кудрявцев «Советская Россия» газетэдэ толилһон статья соогоо үйлэдбэриин хэлхеэ холбоо һайнаар хүгжөөнгүй, жэл бүри 15 миллиард тухай түхэриг гээнэбди гэжэ тэмдэглээ һэн. Зарим предприяти, эмхи зургаанууд гэр байра барихадаа, телефон, радио тодхохо техническэ эрилтэ хазагайруулдаг юм. Жэшээлхэдэ, Новоильинск, Горхон һууринуудта радио тодхохо аргагүйгөөр олон гэрнүүд баригдаа. Комиссиин гэшүүд эдэ бүгэдые хаража байгаад, гэрнүүдые ашаглалгада тушаан абана. Эдэ бүгэдэнөө боложо, олзо багаар абтана бшуу. Үнэргэгшэ жэлэй туршада үйн зоной гэрһаанһаа хойшо нилээд олон хүн зон гэртээ телефон табиха аргатай болоо. Телефонно 7-дохи станциин ашаглалгада үгтэхэдэ, тэдэнэрэй тоо буришье олошорхо юм. Мүнөө 4-дэхи станциин коллектив 7 мянган телефон хүн зоной гэр байрада, предприяти болон эмхи зургаануудта тодхосд байна. Байгша оной дүүрэтэр үшөө 3 мянган телефон табиха түсэбтэй. Эндэ шэнэ цех бии болгогдонхой. Тус цехэй коллектив телефонно бүхы хангалга хүн зондо үзүүлдэг юм. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, ажалшадай, предприятинуудай захилнуудые дүүргэдэг.

— Манай цехтэ 13 хүн хүдэлнэ,— гэжэ цехэй начальник Галина Дашинимаевна Шойдонова хөөрэнэ.— Олонхинь залуушуул. Тэдэнэр эндэ нэгэ-хоёр жэл ажаллажа байна. Олон жэлдэ хүдэлжэ байнан электро-хабсаргагша Борис Владимирович Кириченко, оператор Вера Николаевна Киселева гэгшэд залуушуулые һурган хүмүүжүүлдэг юм. Мүнөө хүдэлмэришэднай аттестаци гаража, дүрбэдэхи разрядтай болоо. Тиигэжэ эндэ тодхогдоһон түхеэрэлгэнүүдые ашаглаха, заһабарилха эрхэтэй болобо. 2-дохи, 3-дахи станциануудай хүдэлмэрилэгшэд түхеэрэлгэнүүдые заһабарилха хэрэгтэ ехэ туһаламжа үзүүлнэ. Станциин ашаглалгада үгтэхэдэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай инвалидуудай, ветераануудай гэртэ эгээл түрүүлэн телефон тодхохые оролдообди. Олон жэлэй туршада эзэлжээндэ бейһан хүнүүдэй гэртэ телефон табигдана.

Станциин коллектив хараалһан зорилгонуудаа амжалтатайгаар бэелүүлхын тула шэнэ экономическа гурим — ооһэдоо ооһэдыгоо мүнгэ зөөреэр хангаха, ажахын тоосоной гурим үйлэдбэридеэ нэбтэрүүлээ. Ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримаар хүдэлжэ эхилхын урда тээ бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри хэгдэ. Нэн түрүүн хүдэлмэриин газар аттестацилһан, нарижуулһан юм. Электро-хабсаргагшад, операторнуud бригадна онол аргаар хүдэлмэриеэ эмхидхэнэ. Тиигэжэ салин хүлһэнэй шэнэ тариф үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэн байха юм. Мүнөө бүхы подразделениүүдтэ экономическа һуралсал үнэргэгдэнэ. Эдэ бүгэдэ түсэбтэ даабарияа, абаһан социалис уялгаяа урагшатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ ехэ нүлөө үзүүлнэ.

Продприяти дотор дэлгэрһэн социалис мүрысоондэ автозалай коллектив шалгарна. Эндэ оройдоол 7 хүн ажалладаг юм. Багахан энэ коллективэй гэшүүд оньһон орёо түхеэрэлгэнүүдые заһабарилдаг.

— Коллективтэмнай түгэс мэргэжэлтэй хүнүүд хүдэлнэ. Бултадаа хэлхеэ холбооной электротехникум дүүргэнхэй. Эрдэм, техникын һүүлэй үеын түйлалтануудта үндэһэлһэн техникые заһабарилхада орёо юм. Тиигэбэшье тэдэнэр һайн шанартайгаар, саг соонь заһабарилһан лэ байдаг. Механик Ольга Кочетова, Вера Лапеева, Ирина Жадамбаева, Ольга Ветлучина гэгшэд дээдэ гарай мэргэжэлтэй болонхой. Тэдэнэрэй оролдосотой һайнаар ажаллаһанай ашаар даабарияа урагшатай дүүргэнэбди,— гэжэ ахалагша инженер Д. Д. Дашинимаева хэлэнэ.

Эндэ шиидхэгдээгүй асуудалнууд, дутуу дунданууд үшөөл бии. Эгээл хүндэ асуудалнуудай нэгэн гэхэдэ, промышленна зоные телефоноор хангалга хэ. Нэн түрүүн хүдэлмэриин газар аттестацилһан, нарижуулһан юм. Электро-хабсаргагшад, операторнуud бригадна онол аргаар хүдэлмэриеэ эмхидхэнэ. Тиигэжэ салин хүлһэнэй шэнэ тариф үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэн байха юм. Мүнөө бүхы подразделениүүдтэ экономическа һуралсал үнэргэгдэнэ. Эдэ бүгэдэ түсэбтэ даабарияа, абаһан социалис уялгаяа урагшатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ ехэ нүлөө үзүүлнэ.

Продприяти дотор дэлгэрһэн социалис мүрысоондэ автозалай коллектив шалгарна. Эндэ оройдоол 7 хүн ажалладаг юм. Багахан энэ коллективэй гэшүүд оньһон орёо түхеэрэлгэнүүдые заһабарилдаг.

— Коллективтэмнай түгэс мэргэжэлтэй хүнүүд хүдэлнэ. Бултадаа хэлхеэ холбооной электротехникум дүүргэнхэй. Эрдэм, техникын һүүлэй үеын түйлалтануудта үндэһэлһэн техникые заһабарилхада орёо юм. Тиигэбэшье тэдэнэр һайн шанартайгаар, саг соонь заһабарилһан лэ байдаг. Механик Ольга Кочетова, Вера Лапеева,

ГҮЙСЭД ХАНГАХЫЕ ОРОЛДОНО

хэй коллектив телефонно бүхы хангалга хүн зондо үзүүлдэг юм. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, ажалшадай, предприятинуудай захилнуудые дүүргэдэг.

— Манай цехтэ 13 хүн хүдэлнэ,— гэжэ цехэй начальник Галина Дашинимаевна Шойдонова хөөрэнэ.— Олонхинь залуушуул. Тэдэнэр эндэ нэгэ-хоёр жэл ажаллажа байна. Олон жэлдэ хүдэлжэ байнан электро-хабсаргагша Борис Владимирович Кириченко, оператор Вера Николаевна Киселева гэгшэд залуушуулые һурган хүмүүжүүлдэг юм. Мүнөө хүдэлмэришэднай аттестаци гаража, дүрбэдэхи разрядтай болоо. Тиигэжэ эндэ тодхогдоһон түхеэрэлгэнүүдые ашаглаха, заһабарилха эрхэтэй болобо. 2-дохи, 3-дахи станциануудай хүдэлмэрилэгшэд түхеэрэлгэнүүдые заһабарилха хэрэгтэ ехэ туһаламжа үзүүлнэ. Станциин ашаглалгада үгтэхэдэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай инвалидуудай, ветераануудай гэртэ эгээл түрүүлэн телефон тодхохые оролдообди. Олон жэлэй туршада эзэлжээндэ бейһан хүнүүдэй гэртэ телефон табигдана.

Станциин коллектив хараалһан зорилгонуудаа амжалтатайгаар бэелүүлхын тула шэнэ экономическа гурим — ооһэдоо ооһэдыгоо мүнгэ зөөреэр хангаха, ажахын тоосоной гурим үйлэдбэридеэ нэбтэрүүлээ. Ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримаар хүдэлжэ эхилхын урда тээ бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри

Ирина Жадамбаева, Ольга Ветлучина гэгшэд дээдэ гарай мэргэжэлтэй болонхой. Тэдэнэрэй оролдосотой һайнаар ажаллаһанай ашаар даабарияа урагшатай дүүргэнэбди,— гэжэ ахалагша инженер Д. Д. Дашинимаева хэлэнэ.

Эндэ шиидхэгдээгүй асуудалнууд, дутуу дунданууд үшөөл бии. Эгээл хүндэ асуудалнуудай нэгэн гэхэдэ, промышленна зоные телефоноор хангалга болоно. Тус зонодо ородог хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводые, «Буряятфермаш» нэгэдэлые болон бусад предприятинуудые телефоноор гүйсэд хангаха гэхэдэ, линейнэ кабель дуталдана. Тэд тэдэнэр иимэ кабеляар тон мууса хангагдана бшуу. Таһаһан кабель һэлгэхэ асуудал мүн лэ хүндөөр шиидхэгдэнэ. Илангаяа Октябрьска районой шэнэ кварталнуудта барилгашад каболо. Тус зонодо ородог хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводые, «Буряятфермаш» нэгэдэлые болон бусад предприятинуудые телефоноор гүйсэд хангаха гэхэдэ, линейнэ кабель дуталдана. Тэд тэдэнэр иимэ кабеляар тон мууса хангагдана бшуу. Таһаһан кабель һэлгэхэ асуудал мүн лэ хүндөөр шиидхэгдэнэ. Илангаяа Октябрьска районой шэнэ кварталнуудта барилгашад каболо. Тус зонодо ородог хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводые, «Буряятфермаш» нэгэдэлые болон бусад предприятинуудые телефоноор гүйсэд хангаха гэхэдэ, линейнэ кабель дуталдана. Тэд тэдэнэр иимэ кабеляар тон мууса хангагдана бшуу. Таһаһан кабель һэлгэхэ асуудал мүн лэ хүндөөр шиидхэгдэнэ. Илангаяа Октябрьска районой шэнэ кварталнуудта барилгашад ка-

ПРОФСОЮЗАЙ АЖАБАЙДАЛ

ХОЛЫН ХАРААТАЙГААР ХҮДЭЛХЭ

СССР-эй Науканнуудай академиин Сибириин отделениин Буряадай эрдэмэй түбтэ ажалша коллективэй конференци үнгэрбэ. Буряадай филиалай профсоюзай нэгэдэмэл комитедэй түрүүлэгшэ Л. Б. Молонова хэжэ байнан ажал хэрэг тухайгаа тоособо. Эрдэм, техникын дэбжэлтые түргэдхэхэ талаар партийна органуудай, СССР-эй профсоюзуудай XVIII съездын тогтоолнуудые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула эрдэмэй түбэй профсоюзай организацинууд эмхидхэлэй горитой хүдэлмэри ябуулна. Эрдэм-шэнжэлэлгын хүдэлмэриүүдэй шанар дээшэлүүлхын, тэрэниие арадай ажахыда түргэнөөр нэбтэрүүлхын тула нэгэдэмэл профком социалис мүрысөө коллективүүдэй дунда үргэнөөр дэлгэрүүлнэ. Мүрысөөнэй дүн гаргахадаа, ниитын ажабайдалда хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй ямараар хабаадаа абадаг болонхой.

Үнгэрһэн жэлдэ Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмтэд абаһан социалис уялгануудаа бодото дээрэнь дүүргэхын тула горитой ажал ябуулаа. Энэ хугасаада 73 монографи болон суглуулбари, 337 статья хэблэгдэнэн, уласхоорондын болон бүхсоюзна симпозиум, конференциүүдтэ 411 научна элидхэл хэгдэнэн байна. Ухаалан зохёолгын 92 мэдүүлгэ, уралан нарижуулгын 22 дурадхал Гүрэнэй комитедтэ эльгээжэ, тэндэнээ авторска 22 үнэмшэлгэ абтаһан байна. СССР-эй Аттестационно дээдэ комисси 2 докторско, 24 кандидатска диссертациинуудые баталаа, мүн 4 докторско, 23 кандидатска диссертаци хамгаалагдахаяа эльгээгдэнхэй. Үнгэрһэн үедэ ажахын хэлсээгээр 850 мянган түхэригэй ажал бүтээһэн, эрдэмтэдэй үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэн уралан нарижуулгын дурадхалнууд дүн хамтадаа 725 мянган түхэригэй алмалта үгэһэн байха юм.

СССР-эй Науканнуудай академиин Сибириин отделениин эрдэмэй эмхи зургаануудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ академик Н. Л. Добрецовой хүтэлбэрилдэг Геологиин институтэй коллектив хоёрдохи һуури ээлжэ, дамжуулгын Улаан тугта хүртөө. Тус институтай профсоюзай комитедэй түрүүлэгшэ Н. С. Карманов эдэбхитэдтээ хамта коллективаа соогоо социалис мүрысоо үргэнөөр эмхидхэжэ, эрдэм-шэнжэлэлгын хүдэлмэри урагшатайгаар ябуулха талаар горитой ажал ябуулһан байна.

Байгша ондо Буряадай эрдэмэй түбэй хүтэлбэрилхы органууд болон профсоюзай нэгэдэмэл комитет эрдэмтэдтэ аша үрэтэйгөөр хүдэлхэ эрхэ байдал олгохо, амарха, ажаһуудалай эрилтэнүүдые гүйсэдөөр хангаха асуудалнуудые шиидхэжэ байна. Гансал үнгэрһэн жэлдэ ажалай аюулгүйе сахиха, мүн бусадшье хэмжээ ябуулганнуудта 33 мянган түхэриг гаргашаһан, мүнөө энээндэ бүри ехэ мүнгэн һомологдонхой. Эрдэм-шэнжэлэлгын хүдэлмэри хээрэ бэелүүлжэ байнан хүнүүдэй ажаһуудалай асуудалнуудые гүйсэд шиидхэжэ байна. Гансал үнгэрһэн жэлдэ ажалай аюулгүйе сахиха, мүн бусадшье хэмжээ ябуулганнуудта 33 мянган түхэриг гаргашаһан, мүнөө энээндэ бүри ехэ мүнгэн һомологдонхой. Эрдэм-шэнжэлэлгын хүдэлмэри хээрэ бэелүүлжэ байнан хүнүүдэй ажаһуудалай асуудалнуудые гүйсэд шиидхэлгэдэ урданайхиһаа ехэ мүнгэн гаргашалагдахаар хараалагдана.

Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмэтэд болон бусадшье хүдэлмэрилэгшэдые гэр байраар хангаха асуудал муу бэшээр шиидхэгдэнэ. Гэбэшье энэ талаар профсоюзуудай бэелүүлхэ хүдэлмэри үшөөл ехэ. Һаянай байдалаар манай филиалай 315 хүн гэр байраяа һайжаруулха ээлжээндэ байна. 2000 он болотор бүлэ бүхэниие амяараа байраар хангаха зорилгые сүм дүүргэхын тула Буряадай филиалда 14 800 дүрбэлжэн метр байра хэрэгтэй.

Үйлэдбэриин болон социальна асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэлгэдэ эрдэмэй эмхи зургаануудай профкомууд горитой ажал ябуулдаг болонхой. Гэбэшье профсоюзай нэгэдэмэл комитет Ажалша коллективүүд тухай СССР-эй Хуулиин дүримүүдые бэелүүлхэ хэрэгые үшөөл һулаар ябуулна гэжэ үгэ хэлэһэн хүнүүд онсо тэмдэглээ. Эрдэм-шэнжэлэлгын һалбаринуудые хүтэлбэрилэгшэд ажалша коллективүүдэйнгээ урда саг үргэлжэ тоосохо хэрэгые тооногүй. Хамтын хэлсээн соо баталагдаһан хэмжээ ябуулганнуудай хэр зэргээр бэелүүлэгдэжэ байные профсоюзай эдэбхитэд үшөөл һулаар хинан шалгана гээд үгэ хэлэгшэд тэмдэглэһэн байна.

Ажалша коллективэй конференцидэ хабаадагшад Буряадай эрдэмэй түбэй президиум профсоюзай нэгэдэмэл комитет хоёр 1988—1989 онуудта бэелүүлхэ хамтын хэлсээ баталан абаа. 1990 он болотор бэелүүлэгдэхэ эдүүр энхын программа мүн лэ баталан абтаба.

Б. ДАНИЛОВ,
түүхын эрдэмэй кандидат, профсоюзай нэгэдэмэл комитедэй гэшүүн.

Шалгалта

ХАРЮУСАЛГАГҮЙ ЯБАДАЛАЙ ХОЙШОЛ

юу харуулааб?

Түнхэнэй районой зарим ажахынуудай хабарай тарилгада хэр бэлэдхэлтэй хүрэжэ ерэһэниинь һаяхан шалгагдаба. Энэ шалгалтын дүнгөөр эндэ үрэһэ хүрэнгэ бэлдэхэ хүдэлмэри ехэл анхаралгүйгөөр ябуулагдаа гэжэ онсолон тэмдэглэхээр. Байгша оной мартын 25-да абаһан РАПО-гой захиралтын ёһоор районой колхоз, совхозуудта мүнөө үрэһэ хүрэнгэ жэжэ, томоорнь илгаха, тэрэниие һалхитуулан хатааха ажал хэгдэхэ байнан аад, манай ябаһан удэр гансал «Сибиряк» колхоздо энэ хүдэлмэри эрхилэгдэжэ байба. Энэ ажахын таряашад үрэһэ хүрэнгээ томо, жэжээрнь илгаһанай һүүлдэ тэрэнээ хороор үгаажа эхилэнхэй.

Үрэһэ хорлохо хүдэлмэриие хамгаалха арга үргэнөөр хэрэглэгдэнэгүй. «Мир», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудта, Түнхэнэй совхоздо мүнөө болотор респираторнууд асаргдаагүй байнаар. Түнхэнэй совхозой ахамад агроном респираторнуудай маркыеньшье мэдэхэгүй байба. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой, Түнхэнэй совхозой үрэһэнэй ороо̂ хороор үгаадаг машинанууд нёдондо жэлдэ хүдэлгэгдэһэнһөө хойшо хороной үлэгдэлһөө арилгагдаашьегүй, ГОСТын ёһоор хадагалаанда табигдаашьегүй байнаниинь элирүүлэгдээ.

Түнхэнэй совхоздо үрэһэ хүрэнгэ бүридхэлэй документнүүдэй хайша хэрэгээр эрхилэгдэһэниинь боложо, ажахын ахамад мэргэжэлтэн хэды шэнээн Үрэһэнэйнгөө тарилгын шанарта хүргэгдэһыень мэдэбэгүй. Үрэһэнэй номууд соо мүнөөшье болотор нэгэшье тоо бэшэгдээгүй байха юм. «Мир», «Маяк» колхозуудта, Түнхэнэй совхоздо үрэһэнэй парти бүхэндэ тусхай гаршагууд бэшэгдэнэгүй. Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо эдэ парти бүхэнэй гаршагууд дээрэнь тэрэнэй, номерынь, хэзээ шалгагдаһанинь, хэнэй шалгаһыень бэшэнгүй орхижорхёо. Үрэһэнэй парти бүхэнэй хоорондохи үгай сахигдаһагүй. Энээнһээ боложо, ондо ондоо сортын үрэһэнүүд холисолдошоно. Эгээл энэ ажахыда үрэһэнэй шэниисэ ороо̂ной холисотой худхаршаһан байха юм.

АЖАЛАЙ ТҮСЭБ ТАБИХА ТУХАЙ

Энэ асуудалаар шалгагдаһан ажахынууд соо̂һоо гансал «Восточные Саяны» колхоздо хабарай тарилгые үнэргэхэ талаар стратегическэ зохид түсэб табигданхай. Харин Түнхэнэй совхозой ажалай түсэбые уншаад, ойлгохын аргагүй. Жэшээлхэдэ, «1710 гектар дээрэ ороо̂ото ургамалнууд таригдаха» гэжэ бэшэгдэнхэй. Тэд энэ талмайн хэды гектартань хэрээһэлүүлэн таригдахаб гэжэ дурдагданагүй. Тус ажахын мэргэжэлтэднээ энээн тушаа һурахадамнай, 1400 гектар талмайда таригдаха ороо̂ото ургамалай 920 гектар дээрэнь энэ онол арга хэрэглэгдэхэ гэжэ хэлэбэ.

Совхозой ахамад агроном тарилгынгаа талмайн буридэлыеньшье мэдэнэгүй. Ямар севооборот хэрэглэжэ, эртын ороо̂ото ургамалнуудые ямар полидо тариха тушаа тэрэ хэлэжэ

...УБЛИКЫН ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ...ҮРГЭЛЖЫН КОМИССИНУУДТА

...Верховно наймаанай, ...хүн зоной ...ургэлжын ...ханкарстран- ...УРС-ын на- ...вердыевагай ...убшэн хэл- ...жалэй тур- ...ан эдеэ хоол ...ведаг болоо. ...велосипед, ...болон бусад ...уриан хүн зон- ...ындаа. Ба- ...удые худал- ...талаар хэм- ...найхай.

...оолой пред- ...олнэнэй про- ...гардаг бо- ...хангалгын ...найжараа. ...УРС-ын худэл- ...ямар эд ба- ...ааа хэрэг- ...нэдэдэгүй. ...эрэглэмжын ...газарнуудт- ...магазинуудта ...ведаг маши- ...фотоматери- ...амһартануудт ...шалгалтын хэгдэһэн үдэ... үгы байба.

Ниитын эдеэ хоолой предприятинууд өөрынгөө продукци үйлэдбэрилхэ талаар арга боломжоёо гүйсэд хэрэглэжэ шаданагүй. Хүсэд буйлуулагдаагүй эдеэн, кулинерна болон кондитерска зүйлнүүдээр Северобайкальскын хүн зон муугаар хангагдана.

Худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой материально-техническэ үндэнэ һуури бэхижүүлхэ талаар бүтэмжэтэй хэмжээнүүд абтанагүй. УРС-ын хүтэлбэрилэгшэд һалбариингаа худэлмэрилэгшэдэй һуудал байдал һайжаруулха, ажалша коллективүүдтэ гүрэнэй ба ажалай журам бэхижүүлхэ талаар оролдолго гарганагүй гэжэ Верховно Соведэй саг үргэлжын комисси тэмдэглэбэ.

* * *

Республикын Верховно Соведэй Байгаали хамгаалха талаар саг үргэлжын комисси байгаали хамгаалха талаар Хуули «Бурятстройматериалы» нэгэдэлдэ хэр сахигдадаг тухай асуудал хаража үзэбэ. Тус нэгэдэлэй ахамэд инженер К. С. Петров оршон тойронхи байгаали хамгаалха талаар ямар хэмжээнүүдэй абтадаг тухай хөөрэжэ үгөө.

«Бурятстройматериалы» нэгэдэлэй предприятинууд Байгалые арюун сэбэр байлгаха тухай парти болон правительствын абаһан тогтоол хангалтагүйгөөр бэелүүлнэ гэжэ Верховно Соведэй депутадууд үгэ хэлэхэдээ тэмдэглэбэ. Улаан-Удын хирпиисын заводто, мүн силикатна хирпиисэ хэдэг заводто канализационно коллекторнуудые барилга үнжагайрна. Загорскын ханын материалнуудые хэдэг заводой хамһабариин ажахыдахи гахайн фермын наг шэбхэ Удын эрьедэ абаашагдажа хаягдана.

Иимэрхүү дутагдалнууд үшөөл олон байнаар.

Верховно Соведэй Худөө ажахын талаар саг үргэлжын комисси Буряадай АССР-эй Госагропромой түрүүлэгшын орлогшо В. М. Пуховскойн элидхэлые зүбшэн хэлсэбэ.

Овощ хадагалха складуудые, овощ бүйлуулха цехүүдые барилга Госагропром болон Буркоопсоюз дүүргэжэ шадаагүй гэжэ комиссиин гэшүүд тэмдэглэбэ.

Һүргуулиин реформые бэелүүлнэбди

...ОДОО БАЙГ ЛЭ НАРАН!

...гэшэ ...гэжэ хүн ...аб даа. Тии- ...ыргаша- ...ыдаа.

...ой зобоогшоб? ...ндэхэл һаань, ...галдэн, га- ...ийна. Иимэр- ...ходлог эжы, ...ааб үзэлгын ...ыха.

...олдохи класс- ...гэжэ эхилдэг ...ын алфавит ...ад. Тиигэ- ...ын үгэнүүдые ...Долоодохи, ...хододоо, хү- ...тистүүдые үн- ...ерэглэн ор- ...ыргуулиягаа ...ыргашадай ...олой текстнүү- ...ыгуулжархиха.

...ын талаараа. ...ашын нү- ...талань гэ- ...ыгуулые ин- ...ыб гуримаар ...ыргагүй ехэ нү- ...Эрэ бүгэдые ...ыйн ойл- ...ыанагдана. ...ыолэй һүргуу- ...ыоршодог ...ыг 195 һүрагшы- ...ыолонинь бу- ...ыолоно. Һүүлэй ...ыбүлыкымнай ...ыг буряад хэ- ...ыоо гүб даа. ...ыгэ һанаагб- ...ыгэн до- ...ыгэн байдаг ...ысолхо шуха- ...ыолон түмэн ...ыдуулнай толгой- ...ызэнь лэ» гэл- ...ыбий ёһотой. ...ыүй тухайгаа ...ыхэрэгтэй. Би ...ыгшаб.

...ыүүдааа гад- ...ыарга болом- ...ыгэдэ, ехэ ту- ...ыгэ-Хэшэлнүүднай ...ысо үнгэргэ- ...ыолой үедэ таб- ...ыгэ эхилээд, ...ыүлгын олон ...ыүүн хэрэглэг- ...ыидаланда бэ- ...ыгэн Северобайкальск, Нижнеангарск, Шэнэ- ...ыгэ тээшэ хонходохо гэбэл, Улаан-Удын теле- ...ыонно продприятинин худэлмэрилэгшэ Е. Д. Дор- ...ыонай долгин дээрэ заатагүй ушарха.

...ыгэ 1982 ондо 11-дэхи ГПТУ-да телефонистнуудай ...ыбэрэр эндэл таһалгаргагүй худэлнэ. Оролдосо ...ыгэ уридша энэ басаган цех соохи бухы худэл- ...ыонон сагай хугасаа соо бүгэдыень шудалаа. ...ыүкис ажалай ударнигай үндэр нэрэ зэргэдэ ...ыулаанайнгаа даабари мунөө дунда зэргээр 108 ...ыг дүүргэнэ. Хангадаг газарынь — БАМ-ай тос- ...ыгэ предприятинин ...ыүрын холбоо- ...ыгэ аппараторна зал ...ыгэ нүрүүл, уужам, ...ыгэ, зохидшоог- ...ыгэ байгашьегүйдөө ...ыгэ доро 40—50 ...ыгэ ханын ha- ...ыгэ, жэрыжэ ...ыгэ ажаллана. ...ыгэ худалэмэри- ...ыгэ Б. Д. Доржие- ...ыгэ зогсожо, ами- ...ыгэ ажалыень ажаг- ...ыгэ, Хойто-Бай- ...ыгэ ойлгосотой,— ...ыгэ байгаа гү! Үгы... ...ыгэ гүт, али ...ыгэ хатай. Удаань: ...ыгэ ангарск? Би ...ыгэ Цыреновтэнэй ...ыгэ даа,— гэнэ. ...ыгэ дуудахам. ...ыгэ 7634 үгыш ...ыгэ дөөн таһар- ...ыгэ байхада, хүн- ...ыгэ Захилыень ...ыгэ хангадажа ...ыгэ зохидоор ...ыгэ ньень дүүргэхэ ...ыгэ хэн.

...ыгэ участок Елизаветта Дондоковнада даалгаһамнай удхатай юм ааб даа. Нэгэдэхээр, БАМ-дамнай ороноймнай алишье зүгөө ерэһэн элдэбын хүнүүд байдаг гээшэ. Тэдэнтэй зохидоор хөөрэлдэхэ шухала. Лизэмнай тон даамгай һайн зантай, нарин, харюусалгаяа ехээр мэдэрдэг журам һайнтай хүн ха юм. Хоёрдохёор, тэрэнэймнай зонодо автомат системэ үгы бшуу. Ондоо тээшээ хүнүүд телефонистын туһаламжагүйгөөр өөһэдөө хонходожо шадахагүй байна. Харин БАМ тээшэ гансал Лизын —21-дэхи номерой телефонистын хүсөөр хонходомоор. Үшөө нэгэ орёо юумэниинь юуб гэхэдэ, БАМ-дамнай дотородын коммутаторнуудолон. Тиимэһээ 21-дэхимнай нэн түрүүн ямар нэгэн коммутатортай холбоо тогтоохо бшуу. Харин холбоониинь гансал радиогоор бэелүүлэгдэдэг. Лизэмнай тэндэхи бухы коммутаторай телефонистануудтай радио-холбоо батаар тогтоохой. Үгөөэ ойлголсожо, һайнаар худэлнэ. Иимэл даа, манай Елизавета Дондоковна,— гээд халаанай начальник В. С. Степанова хөөрөөгөө дүүргэхэ һэн.

Үнэхөөрөөшье, худөө нютагта түрэһэн аад, хото ерэжэ, хүндэхэншье һаа, дуратай ажалаа хэжэ байһан Е. Д. Доржиева ажабайдалай «далай» соо һуурияа оложо, урматайгаар ажаллажа ябана. Тэрэ үнгэрһэн жэлэй сентябрь һара соо табан жэлэй түрүүшын хөөр жэлэй даабари бэелүүлжэ шадаһан байна.

— Алло! Хойто-Байгал!

— Алло! Нижнеангарск!— гэһэн хандалганууд радио-дамжуулгаар үдэрһөө үдэртэ 6,5 час соо зэдэлжэл байдаг.

— Телефонистын худэлмэреэр олон басагад һонирходог. Тээд үсөониинь лэ тэсэжэ, дүн хамта 10 жэлэй стажтай болоод байхадаа, таби наһатайдаа пенсидэ гарадаг гээшэ. Энэмнай тэсэбэритэй, һуури һайнтай, зулгы зөөлэн абари зантай эхэнэрэй худэлхэ ажал ха юм,— гэжэ ашаглалгын талаар цехэй инструктор Т. М. Ветошникова хөөрэхэ зуураа, Елизавета Доржиевае магтан дурдаа бэлэй.

Хорин нэгэдэхи номерой телефонистка Е. Д. Доржиева һүүлэй 20 һарын турша соо ажалдаа жааханшье голодоһо гаргангүй худэлнэ. Энэмнай, ондоогоор эхэлбэл, нэгэшье гомдол тэрэнэй нэрээр ороогүй гэһэн удхатай. Тиимэ хадаа 21-дэхи телефонистка хүн зониие һайнаар хангана гээшэ ааб даа.

В. ТОКТОХОЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Е. Д. Доржиева ажал дээрээ.

В. БАЛАГУНОВАЙ фото.

Мүнөөдэр — Радиогой үдэр, хэлхеэ холбооной бүхы һалбаринуудай худэлмэрилэгшэдэй һайндэр

АЖАЛШАДЫЕ ЭЛСҮҮЛДЭГ ХҮСЭН

Мүнөөдэр телевидени, радиогой болон хэлхеэ холбооной бүхы һалбаринуудай худэлмэрилэгшэд заншалта һайндэр — Радиогой үдэр тэмдэглэжэ байна. Энэ һайндэрнай манай парти болон совет арадай түүхэтэ үдэртэй — Бүхсоюзна XIX партконференци үнгэргэхэ жэлтэй тудалдаба. Тэрээн дээрэ хоёр хахад жэлэй урда үнгэрһэн КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдэй хэр дүүргэгдэжэ байһые согсолхо, совет общественые саашадань революционно ёһоор шэнэдхэлгын ээлжээтэ шатадахи партиин ажал ябуулгын стратегическэ зүгшэлэлнүүдые тодорхойлхо байна.

Республикын ажалшадай хэрэгүүд, мүн тэдэнэй һанал бодол тухай тодоор саг үргэлжэ хөөрэжэ байдаг «Республикын һонинууд», «Байгал» гэжэ мэдээсэлэй программа хүн зондо нилээд мэдээжэ болохой. Эдэ программануудые саг соонь бэлдэжэ, агаарай долгиндо соностоходо, хубилган шэнэдхэлгын түгэс алхамуд, ажалша коллективүүдэй хэрэгүүд, мүн тэдэнэй урда табигдаһан шиидхэгдээгүй зорилгонууд тухай дамжуулганууд хүн зоной һонорто табигдажа байдаг.

Радио болон телевиденин һалбари бүхэнэй редакциууд тус бүридөө шухала зорилгонуудые бэелүүлнэ. Ажабайдалай орёо асуудалнуудые алишье талаһаань ойлгосотойгоор, үгнэзгыгөөр харуулхын тула журналист бүхэн мэргэжэл шадабарияа гарган, мэдээсээ дүүрэнээр хэрэглэн ажаллана. Журналистнуд өөһэдынгөө бэлдэһэн дамжуулганууда хубилган шэнэдхэлгын үедэ ажалша хүнэй сэдьхэл бодолые алишье талаһаань үгнэзгыгөөр зуроглан харуулхые ороллоно. Редакцинуудай бэлдэһэн диилэнхи олон дамжуулганууды мүнөө сагай эрилтэдэ хүрэмөөр бэлдэгдэнэ. Дамжуулгада хабаадаһан ажалшан бүхэн өөрынгөө һанамжа, дурадхалнуудые сэхэ хэлэдэг болонхой. М. Н. Яковлевай, Л. И. Мельниковагай, Д. Д. Мункуевай, З. Н. Коногоровагай болон бусад журналистнуудай бэлдэһэн дамжуулганууд темынгээшье, мүн удхынгаашье талаар гүнзэгы байһанаараа онсо шалгарна. Эдэ нүхэдэй бэлдэһэн дамжуулгануудай гол геройнууд ажалша коллективүүд болоно. Хубилган шэнэдхэлгын шиидхэхы хаһада худэлжэ байһан ажалша хүнэй эрмэлзэлые, тэрэнэй һанал бодолые гүнзэгыгөөр харуулхые, урдаа табиһан зорилгонуудайнь дүүргэлтэ өөһэдынь оролдолго хэшэлнээ гүйсэд дулдыдаха байһые элэр харуулһан дамжуулганууд, радиоочеркнууд радиогоор соностоно, телевизорэер харуулагдана.

Һаянай үедэ Гостелерадиодо залуу мэргэжэлтэй олоор ерэжэ, аха нүхэдэйнгөө баян дүй дүршэл хэлан абаха хэрэгтэ онсо анхаралаа табидаг болоо. Т. И. Каширина, Д. М. Михайлова, Б. Б. Дарижапов, А. Р. Базархандаев болон бусад өөһэдын онсо түхэл маягтай, һонирхолтой дамжуулганууды бэлдэдэг боложо байна.

Буряадай радио болон телевиденин урган хүгжэлтэ Улаан-Удын радиотелевизионно түбэй инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй оролдосотой ажалһаа эхитэй. Энэ түбтэ хамта дээрээ 160 мэргэжэлтэд ажаллажа байдаг. Эдэ нүхэднай телерадио-дамжуулгын материально-техническэ үндэһэ һуурине хангадаг, дамжуулганууды техническэ талаар бэелүүлхэ асуудалнуудые шиидхэн, тэдэнийе агаарай долгиндо гаргана. Орёо шухала худэлмэри жэншэдгүй һайнаар бэелүүлжэ байдаг мэргэжэлтэд олон юм. Даажа байһан ажалдаа харюусалга ехэтэйгээр хандадаг олон тоото мэргэжэлтэдэй дундаһаа телевиденин цехэй начальник И. Б. Прокопчик, ахамад инженернүүд П. Смолин, И. Хамаганов, машинын жолоошод В. М. Антипов, Г. И. Сапунов болон бусадые нэрлэмээр. Олоной хабаадалгатайгаар бэлдэгдэһэн дамжуулганууды эрхим шанартайгаар агаарай долгиндо дамжуулгада, телевиденеэр харуулгада эдэ нүхэдэй хубитань сэгнэшэгүй ехэ гэжэ хэлэлтэй.

Республикынгаа телерадиожурналистнуудай амжалтануудые эндэ онсолон тэмдэглэхын хажуугаар манда ушардаг дутуу дундануудые орхижо болохогүй гээд һанагдаа. Удха түгэлдэр дамжуулганууды бэлдэхэ худэлмэридэ зарим редакцинуудай худэлмэрилэгшэд үсөөнөөр хабаадана. Яаралтайгаар бэлдэгдэһэн, мүн удхынгаашье талаар бирагуйхэн дамжуулганууды шүүмжэлһэн ажалшадай бэшэгүүд манда үшөөл орожо байнаар.

Мэдээсэлэй зарим программануд ажалша коллективүүдтэ боложо байһан үйлэ хэрэгүүдые миин газаа талаһаань харуулаад, тэрээндэ ямаршье сэгнэлтэ үгэнэгүй, тобшолол хэнэгүй. Ёһын тэдысэ хэгдэһэн иимэ түхэлэй дамжуулганууды шүүмжэлһэн бэшэгүүд, шагнагшадай һанамжа, дурадхалнуудай анхарагдангүй, хүсэд хэрэглэгдэнгүй үлэшэхэ ушарнууд үшөө тохёолдоһоор. Ямар нэгэн шухала асуудалнуудые алишье талаһаань гүнзэгыгөөр, мүн яб гэмэ тобшололтойгоор хөрөөлһан дамжуулганууда журналистнуд эдэбхитэйгээр хабаадаха, бүхы бэлиг шадабарияа хөрөөлан ажаллаха болоно бшуу.

Манай ажабайдалда демократи үргэдхэн хүгжөөлгэ һайн үрэ дүнгүүдые үгэжэ эхилбэ. Телерадио-дамжуулгын удха шанарые бүри гүнзэгырүүлхэ, мүн тэрэнэй техническэ арга боломжонуудые саашадань һайжаруулха асуудалнууд партийна нэмэл, үйлэдбэриин суглаанууд, партбюрогой, профкомой, коллегиин заседанинууд дээрэ саг үргэлжэ харагдажа байдаг. Тэндэ оруулагдаһан дурадхалнууд согсологдожо, түсхай хэмжээ ябуулганууд хараалагдана. Суглаанууд дээрэ абтаһан тогтоолнуудай дүүргэлтэ коллектив бүхэндэ саг үргэлжэ мэдээсэгдэдэг болонхой.

Республикын ажалшадые хүмүүжүүлгэдэ, ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха талаар КПСС-эй XXVII съездын табиһан зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлгэдэ республикын телерадио-журналистнуд өөһэдынгөө горитой хубитые оруулха гэжэ зоригжонхой. Манай телерадио-дамжуулганууд хубилган шэнэдхэлгые бодото дээрэнь бэелүүлхэдэ нүлөөлхэ бодото зэбсэг болохо эргэтэй.

А. СЕРЕБРЯКОВ,
Буряадай АССР-эй Гостелерадиогой түрүүлэгшэ.

БУУРАЛХАН ЭЖЫГЭЭ, БУРЯАДХАН ОРОНОО...

БУРЯАД арадай дуун... Ямар ирагуу аялгатай, хүнэй зүрхэ сэдьхэлэй утаһа дайрама, гүнзэгы удхатай дуунууд байдаг гээшэб! Эдэ дуунуудай ханхинан зэдэлхэдэ, сэнхир-хүхэ уняар манан соо «хүльбэрһэн» уужам талын зэрэлгээн, хаанаһаашьеб эзрэмшэн ерэһэн һэбшээндэ найгалзаһан сэсэгүүд, удэрэй аажамда таашаан бэлшэһэн адуу мал, хонин һүрэгүүд, хүхэн холые хэмжэн алхалһан зайн галай бахананууд, тунгалаг сэбэр уһаяа бурьялса урдахуулһан гол горход нюдэндэ хэрагдахадал гэдэг. Буряад хүнэй дэлгэр баян, уян зөөлэн сэдьхэл юумэн бүхэниие хахмайлан сэгнэжэ, сэсэн мэргэнээр шэнжэлдэг бодол һанаан эдэ дуунууд соо үзэгдөөдхидэг гээшэ.

Буряад дуунуудые уянгатай гоёор, хүн зоной сэдьхэл хүдэлгэмөөр дуулаха гээшэ тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ байһаниинь мэдээжэ. Манай Телевиденин болон радио-дамжуулгын гүрэнэй комитедэй дэргэдэхи арадай инструментнүүдэй оркестрэй хүгжэмшэн Хажидма Аюржанаева энэ тон харюусалгатай үүргые зүбөөр ойлгон, буряад дуунуудай аялга, нугалбариие уянгатуулан, үгэнүүдыень ойлгосотойгоор үгүүлэн гүйсэдхэдэг.

Хажидма Шэтын областиин Агын Буряадай автономито округой Могойтын районойАга-Хангил гэжэ нютагта Батын Бальжанима гэгшын гэр бүлэдэ түрэһэн юм. Эжынь Цыпилма Аюрова мал ажал дээрэ хүдэлһэн, дүрбэн үхибүүдые үдхэһэн байха юм. Хажидмагай эгэшэнэр — Дарима, Цырен-Дулма, мүн эжынь арадай дуунуудые ханхинаса дууладаг, һайхан хоолойтой, нютаг нугадаа мэдээжэ болоһон хүнүүд юм. Тиимэһээ Хажидма бага наһанһаа хойшо хүгжэм дуунтай хахасадагүй байгаа.

— Минии хүгжэмшэн, дуушан болохо хуби заяанда манай тоонто нютагта түрэһэн, үдэһэн элитэ мэдээжэ дуушан, СССР-эй арадай артист Лхасаран Лодонович Линховоин ехэ нүлөө үзүүлһэн юм. Н. А. Римский-Корсаковой нэрэмжэтэ Ленинградай гүрэнэй консерваторидо нуража байхадаа, бэлигтэй энэ дуушан зунайнга амаралтын үедэ нютагаа бусажа ерэхэдээ, концерт харуулдаг, нютагайнгаа хүн зониие ехэтэ баясуулдаг бэлэй. Бидэ — жаахан хүхибүүд Лхасаран Лодоновичые һажаажа, «артист» боложо наадагша, дуулагша һэмди. Энэ нааданаймнай бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ, миниий үетэн — Ешин-Хорло Гомбоин, Сэсэгма Цымбилова гэгшэдэй хүгжэмшэд болоһондонь би баяртай ябадагби,— гэжэ Хажидма Аюржанаева хөөрэдэг.

Х. Аюржанаева нютагайнгаа дунда һүргуулиин найман класс дүүргээд 1967 ондо П. И. Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин ород арадай инструментнүүдэй отделениие даагша Леонид Константиновичай шабинь байһамни намда ехэ аза талаан болоһон юм. Хүгжэм гүйсэдхэлгын орёо нюусануудай үүдые энэ хүн намда үргэнөөр сэлижэ үгөө. Тэрээндэньь би ходоодоо баяр баясхалан хүргэжэ ябадагби,— гэжэ Х. Аюржанаева мүнөө хөөрэдэг.

Улаан-Удын хүгжэмэй училищиие дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр «Байгал» гэжэ дуу, хатарай ансамбльда хөөр жэлэй туршада худэлөө. Удаань Буряадайнгаа гүрэнэй филармониин эстрадна бүлэгтэ абтажа, республикымнай мэдээжэ дуушан, РСФСР-эй арадай артист Б. М. Балдаковтой хамта Эрхүүгэй областиин, Буряад оронойнгоо олон тоото хото, хүдөө нютагуудай ажалшадта ошожо, бэлиг шадабарияа харуулхадаа шагнагшадай магтаалда хүртэдэг байгаа.

Дуушан болохо мэргэжэлдэнь Хажидма Аюржанаевада манай мэдээжэ дуушадай нэгэн — РСФСР-эй арадай артистка Ч. Г. Шанюшкина ехэ туһа хүргэһэн юм.

— Бидэнэр — артистнэр автобусто һуугаад, ээлжээтэ гастрольно аяншалгада гаража ябахадаа, энэдэ наада гарган, дуугаа дуулалдабабди. Тиихэдэ минии дуулахые Чимита Григорьевна түрүүшынхиеэ шагнаад, үгөөдэр аргагүй үүлзахабди гэжэ хэлэ: һэн. Тиигэжэ фортепианын абяан доро намда вокализ дуулуулжа, хоолойемни шалгаад, ши дуулаха байгааш гээ һэн,— гэжэ Х. Аюржанаева түбшэн даруугаар хэлэдэг.

Х. Аюржанаева манай Телевиденин болон радио-дамжуулгын Гүрэнэй комитедэй дэргэдэхи буряад арадай инструментнүүдэй оркестрэ 1977 онһоо хойшо ажаллана. Энэ хугасаа соо гансашье чанза дээрэ оркестрэй хамта наадаа бэшэ, мүн нилээд олон дуунуудые дуулажа, миндаһан дээрэ булгуулһан юм. Тэдэ дуунуудай нэгэ хэдыень нэрлэхэ болоо һаа: Д. Улзытуевай үгэ дээрэ Б. Цырендашиевай зохёоһон «Бууралхан эжымни», Г. Дашибыловай үгэдэ мүн лэ Б. Цырендашиевай зохёоһон «Энхэрэл», Ц-Д. Дондоковагай үгэ дээрэ Ю. Ирдынеевэй зохёоһон «Дурдан алшуур», Б. Балдаковой зохёоһон «Улаалзай», М. Самбуевай үгэдэ Ч. Павловай зохёоһон «Хүнэй наһан», гэхэ мэтэнүүд болоно.

Х. Аюржанаева гансашье буряад дуунуудые гүйсэдхэдэг бэшэ, мүн монгол, хальмаг, ород, япон арадай дуунуудые шадамараар дуулаг. «Совет Буряад орон» гэһэн выставкын Японийн Саппоро хотодо нёдондо нэгэдэхэдэ, буряад дуунуудые дуулаа.

Концертын һүүлдэ Хоккайдын хоорой хүтэлбэрилэгшэ Х. Аюржанаевада хандажа:

— Композитор Ю. Ирдынеевэй «Ерэхээ яагааш»,— гэжэ дуунайнгаа ноотые намда үгэхэ аргатай гүт? Тэнай гүйсэдхэһэн дуун манай арадта ехэтэ һайшаагдаа. Гүн сэдьхэлэй баяр хүргэнэбди,— гэһэн байха юм.

Залуу дуушан һүүлэй жэлнүүдтэ илангаяа амжалтатайгаар ажаллажа байнхай. 1977, 1980 онуудта ороноймнай нисилэл Москвада үнгэргэгдэһэн арадай оюун бэлигэй нэгэдэхи болон хоёрдохи Бүхсоюзна харалганууудай түгэсхэлэй концертнүүдтэ хабаадалсажа, лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртөө бэлэй. Тиихэдэ урэанда жэл Франциин коммунистнуудай «Юманите» газетын һайндэрлэлгэдэ зүүн зүгэй арадуудай «Лотос» гэжэ хатарай ансамбльтай Х. Аюржанаева гастрольно аяншалгада ябалсажа, буряад арадай «Эрбэд соохор», бусад дуунуудтай Франциин ажалшадые танилсуулһан байна.

Хажидма Аюржанаева наһаар залуу. Тиимэһээ жэл ерэхэ бүри тэрэнэй бэлиг шадабари дээшэлжэ, уянгата һайхан хоолойгоор бууралхан эжы гээ, Буряадхан ороноо магтахал байха!

Д. САМБОЦЫРЕНОВ.

АЛЛО! ХОРИН НЭГЭДЭХИ...

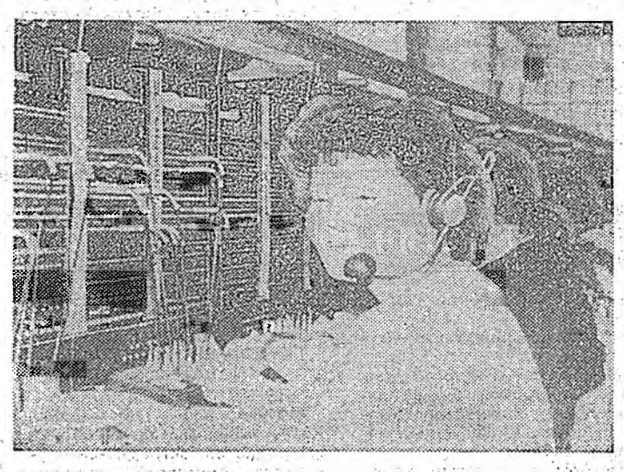

...ЭРААР ...ЭНГАНАБ

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТАСС · АПН

ООН-ой КОМИССИИН СЕССИ

НЬЮ-ИОРК. Буу зэбсэгүүдые хуряаха талаар ООН-ой комиссиин сесси дээрэ юрэнхы хөөрэлдөөнүүд уласхоорондын эмхиин штаб-байшан соо боложо байна. СССР-һээ ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ Александр Белоногов тэрээн дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Советскэ Союзай хараа бодолые найруулба. Мүнөө үедэ тохёолдоһон политическэ байдал буу зэбсэгүүдые хуряаха талаар бүхы арга боломжонуудые хэрэглэхэ арга олгохо байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Дундуур ба дүтын зайда хэрэглэгдэхэ ракетэнүүдые усадхаха тухай Хэлсээе эсэслэн баталалга ядерна буу зэбсэгүүдые хуряалгада эхи табиха байна. Ядерна буу зэбсэг 4—5 процентээр усадхалгаа хадаа ядерна зэбсэг хуряаха, аюулгүй байдал хангаха, саашадаа ядерна зэбсэг шууд сэхээр үгы хэхэ тухай үгэсэ ойлголсохо арга олгохо юм. Буу зэбсэгүүдые замбуулинай дайдада гаргалгые зайсуулан сараха щухала гэжэ Александр Белоногов үгэеэ үргэлжэлүүлээ. Саашадаа Бүхэдэлхэйн замбуулинай эмхи байгуулха талаар эб найрамдалта харилсаанай программа зорюулагдаа. Ядерна зэбсэг туршалганууды хорихо гээшэ ядерна зэбсэг бүтээн гаргалгые болюулха үндэһэн шухала зорилгонуудай нэгэниинь болохо ёһотой. Советскэ Союз энэ асуудалые бодотоор шиидхэхэ хүдэлмэри эхилхые оролдожо байна.

ХҮНЭЙ ЭРХЭНҮҮД ТУХАЙ

НЬЮ-ИОРК. ООН-ой Экономическа ба социальна соведэй (ЭКОСОС) ээлжээтэ сесси ООН-ой штаб-байшан соо нээгдэбэ. Тус сесси маин 27 болотор хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ юм. Нэгэдэмэл Нацинуудай гол органуудай нэгэн болохо энэ соведэй бүридэлдэ ородог 54 делегаци мүнөө үедэ бүхы дэлхэйн арад зоной зүрхэ сэдьхэлые хүдэлгэжэ байһан социально-экономическа үргэн олон асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ байна. Хүнэй эрхэнүүд тухай үргэн олон асуудалнууд тэдэнэй тоодо ороно. Эдэ хадаа эрхэтэн ёһоной ба политическэ эрхэнүүд тухай уласхоорондын хэлсээн, экономическа, социальна ба соёлой эрхэнүүд тухай уласхоорондын хэлсээн, зарим нютагууд болон оронуудай хүнэй эрхэнүүд тухай дүрим болоно. Эхэнэрнүүдые хашаха, харшалха ябадал болюулха, тэдэнэй байдалые һайжаруулха зорилгонуудта сессиин делегадууд анхараалаа ехээр хандуулха юм.

СААШАНХИ ХҮГЖЭЛТЫН ЗАМУУД

ВАШИНГТОН. «Замбуулиндахи харилсаан: саашанхи хүгжэлтын замууд» гэһэн темээр замбуулиннай дайдые хамтаараа шэнжэлгын асуудалнуудаар совет-американ уулзалга США-гай конгрессэй байшан соо болобо. СССР-эй Науканууудай академиин Замбуулиннай институтай директор Р. З. Сагдеев болон Корнеллскэ университетэй Планетарна шэнжэлгэнүүдэй лабораториин директор, Планетэнүүдые шэнжэлхэ булгэмэй президент К. Саган тэрээндэ хабаадаһан байгаа. Замбуулиниие шэнжэлгэдэ хоёр ороной мэргэжэлтэдэй харилсаан тухай, замбуулинай эрдэм ухаанай тодорхой зорилгонуудые шиидхэхын тула тэдэнэй гаргажа байдаг хүсэлэл оролдолгонуудые нэгэдүүлхэ арга боломжонуд тухай эрдэмтэд хөөрэһэн байгаа.

МИНИСТРНҮҮДЭЙ ЗҮБЛӨӨН

БОННН. Европын экономическа эмхиин (ЕЭС) ба Зүүн-Урда Азиин гүрэнүүдэй нэгэдэлэй (АСЕАН) гэшүүн-оронуудай гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй хоёр үдэрэй зүблөөн Дюссельдорф хотодо дүүрэбэ.

Нютагай хоёр бүлэглэлэй политическэ ба экономическа харилсаанай асуудалнуудые министрнүүд зүбшэн хэлсэбэ. Гадаадын политическэ албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд түгэсхэлэй мэдүүлгэ абахадаа, ЕЭС болон АСЕАН-ай экономическа харилсаанда шэнэ түлхисэ үгэхэ хүсэлэнтэй байһанаа тэмдэглээ.

Дундуур ба дүтын зайда хэрэглэгдэхэ ракетэнүүдые усадхаха тухай совет-американ Хэлсээн хадаа ядерна буу зэбсэг хуряаха талаар шухала алхам болоно гэжэ мэдүүлгын гадаадын политическэ хуби соо тэмдэглэгдэнэ. Энээнэй һүүлээр ядерна буу зэбсэгүүдые хороохо талаар бусад хэмжээнүүд абтаха гэжэ этигэн найдажа байһанаа мэдүүлнэ. Тэдэнэй стратегическэ ядерна хүсэнүүдые хороохо тухай Советскэ Союзай ба Холбоото Штадуудай хоорондо хэлсээ баталалга Европодо, мүн Азида ехэ удха шанартай байха юм гэжэ заагдана.

ЕЭС-эй болон АСЕАН-ай түлөөлэгшэд химическэ зэбсэг бүрин хүсэдөөр усадхахын түлөө тэмсэнэ.

Кампучидахи байдалые гуримшуулха тухай асуудал зүблөөн дээрэ мүн лэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа.

ТОЛИ

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ:

- «Геройн нэрэ хэзээдэшье балархагүй»
- Шэнэ оршуулга
- Уг гарбалаа мэдэхэ хэрэгтэй
- Шог ёгтото долгиндо

МАНАЙ БААТАР ХҮБҮҮН

БАЗАР РИНЧИНО... Ага нютаһаа шалгаржа гараһан баатар солотой хүбүүн...

Буряад арадай баатар хүбүүдэй нэгэн Базар Ринчино тухай бүхы зон, илангаяа эдир залуу үетэн һайнаар мэдэхэ хүсэлтэйшье, мэдэхэ ёнотойшье.

Базар Ринчино 1913 ондо Боржигантайн сомоной Шара-Хүнды гэжэ газарта (мүнөө Могойтын райондо оршодог) түрэһэн юм. Тиин түрэһөөрнь 75 жэлэй ой энэ оной март һара сео Сагаан-Уула нютагта үргэнөөр тэмдэглэгдэһэн байна.

Базарай эсэгэ Золтын Ринчин гэдэг бүри Октябриин хубисхалай үрда тээ сэрэгэй арын хүдэлмэридэ хүсөөр татагдаад, тэндэһээ бусаагүй һэн ха. Эсэгэгүй үлэһэн дүрбэн хүбүүгээ, нэгэ басагаяа Бальчинай Сэрэмжид гэгшэ гансаараа хүмүүжүүлжэ, зон болгон, гарыень ганзагада, хүлыень дүрөөдэ хүргэһэн байдаг.

Ринчинэй бага хүүгэд Баяр ахаяа дахан, эхынгээ тэдхэмжээр һургуулида һураһан байна. Базар тэдээн соогоо һүбэлгэн һонор байжа, багша болотороо. ургаһан байха юм. Түрүүн Хотошын хоёр жэлэй, тиигээд Агын долоон жэлэй һургуулинуудта һураа. Тиихэдээ Базар һурагшадай дундаһаа онсо шангардаг байһан гэхэ. «Базар Ринчино бүхэриг шанга, шууд сэхэ, эрхимээр һурадаг, ниитын ажал ябуулгада эдэбхитэй, үетэн нүхэдтөө, багшанартаа хүндэтэй хүбүүн һэн» гэжэ Базарай эдир наһанай нүхэр Бальжинима Гончиков дурсалга соогоо бэшэһэн байна.

«Хүн болохо багаһаа...» гэдэгнай зүйтэйл байха даа. Баһа багшанарай үүргэ тон ехэ байһан гээшэ», — гээд наһатайшуул мүнөө хэлэдэг.

Нээрээшье, һүбэлгэн бэрхэ Базар хүбүүндэ Жамса Наманжуевич Наманжуев, Лодон Линховоевич Линховоин гэгшэдэй багшалһан ябадал бүришье ехэ туһатай байһан ёнотой. Һүүлээрнь Агын багшанарай үчилищида ороод һуража ябахадаашье, журамтай, һуралсалай, ниитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг байһан юм. Тиимэ тула нүхэдтөөшье, багшанартаашье хүндэтэй һэн.

«Базар Ринчино өөрынгөө һанаһан юумые заабол хүсэлдүүлэх дуратай, эрид шиидэнги абари зантай байһаараа бусадһаа илгардаг һэн. Тиимэдээл тэрэ үчилищиингаа профсоюзай комитедэй түрүүлэгшээр һунгагдаад, тэрэ хүдэлмэрийе «хүл дээрэнь» гаргажа шадаһан юм. 1934 ондо Улаан-Удэдэ болоһон спортивна мүрысөөндэ Базарай шадабаритайгаар эмхидхэһэнэй ашаар түрүү һуури эзэлээ һэмди. Мүн тэрэ уран һайханай коллективэй бэлэдхэл хүтэлбэрилжэ, Ага соогоо, гадка колхозуудта наада харуулха ябуулга эмхидхэдэг байгаа. Тэрэшэлэн номдоо оролдосотой байһанайнгаа ашаар үчилищияа эрхимээр дүүргээ бэлэй», — гэжэ тиихэдэ үчилищиин директор байһан Н. А. Алсаев Базар тухай хөөрөө агша һэн.

Базар Ринчино үчилищи дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр Зудхэлидэ (түрүүн багшаар, тиигээд һургуулиие даагшаар) хүдэлжэ байхадаашье, хүүгэдэй һурагсалда, хүмүүжэлгэдэ, арад зониие болбосоруулгада ехэ анхаралаа хандуулдаг байгаа.

Дайн... Ага нютагайшье олонхи бүһэтэйшүүл Эсэгэ ороноо хамгаалхаяа мордоһон байгаа. Тиихэдэ Золтын Ринчинэй хүбүүдһээ Баяр Базар хоёр дайнда мордоо бэгэй. Харин Даша Нордоб хоёрынь дайнай үрда тээ үбдэжэ, наһа барашаһан байгаа ха юм даа...

БАЗАР РИНЧИНО 71-дэхи бригадын 1-дэхи батальоной бүридэлдэ ябаа. Бригадын сэрэгшэд Днепр мүрэндэ дүтэлжэ, Букринай тохой тушаа зүүн бэедэнь, Козинцы һуурин шадар позици эзэлһэн байна. Тиин 71-дэхи бригадын сэрэгшэд сентябриин 25-да хэмэл һалануудаар, загаһашадай онгосонуудаар Днепрые гаталжа эхилээд, дайсанай бомбонууд, снарядууд ба һомонууд доро үрагшаа дабшан, сентябриин 27-ной үглөөгүүр бүхыдөө баруун бэедэ гаранхай, багахан газар эзэлээд байгаа. Тиихэ зуураа, олон зонсо гээһэн ба шархатуулһан байха юм. Базар батальоной түрүү эзэрэдэ ябажа, эрэлхэгээр тулалдаа. Тэрэ 30 наһатай, бусад сэрэгшэдтэ орходоо бэежэһэн, бэлээр атад гэхэгүй түлэгтэй сэрэгшэн ябаа ха юм. Батальоной комсорг ябаһан Ф. И. Лавлинсковой хөөрэһэнэй ёһоор, Ринчино эрэлхэг зоригтой, дайсаниие гэнэдхээн, гэнтэ добтолжо ородог хүн байгаа. Тэрэ 1943 оной сентябрьһаа эхилээд, жэлэй һүүлшын удэрнүүд хүрэтэр гэхэ гү, али гурбан һараһаа үлүү саг соо Киевэй болон Житомирой областьнуудай дэбисхэр дээрэ болоһон байлдааануудта хабаадаха зуураа, олон дахин баатаршалганууудые харуулаа. Эдэниие гэршэлһэн архивай зарим баримтануудые эндэ дурдаха хүсэлтэйб.

«...1943 оной сентябриин 29-дэ Базар Ринчино өөрөө 7 немец сэрэгшые алаа. Дайсанай забдагүй буудалга доро тулалдаанай газар дээрэһээ хүндөөр шархатаһан младша лейтенант Родин гэгшые гаргаа.

Тэрэ эрэлхэг зориг харуулһанайнгаа түлөө «Шэн зоригой түлөө» медальда хүртэхэ ёнотой» (Батальоной командир ахалагша лейтенант Н. Д. Орешко гэгшын зууршалга).

«...Тулалдаануудай нэгэндэ бүлэг гитлеровецүүд минометно батарейн байһан позицида нэбтэрэн ороо. Энээниие обёоромсооро, Ринчино фрицүүдые амадан гүйбэ. Тэрэ хүлеэгдээгүйгөөр гэнтэ урдаһаань гаража ерээд, дайсанай табан хүниие буудажа унагааба. Харин үлэһэн хоёройнь Ринчиное амидыгаар барихаяа забдахада, автомадайнгаа хүрзөөр толгойнуудыень сохибо...» (А. Лукьяков, В. Панов. «Советскэ Союзай Герой Базар Ринчино» гэжэ статьяһаа). Энэ тулалдаан архивай дансын ёһоор, октябриин 3-да Букринай плацдармда болоһон байгаа.

9-дэхи корпусой бригадануд шэнэ добтолгодо бэлэдхэжэ байгаа. Дайсанай байһан газарые ба хүсые мэдэхэ хэрэг гараа. Энэ зорилгоор Ринчино Федоров нүхэртэеэ тагнуулда эльгээгдэһэн байна. Тиин харгыгаар гүйлдэжэ ябаһан 50-яад немецые харамсаараа, харгын захын хонхосог соо хорходоод, гэнтэ гэнэдхээн, автомадуудаар буудажа ба гранатануудые шэдэжэ, хахадһаань үлүүе алдалуулаад, үлэһэн 23-ыень штабтаа туужа асар